

ΡΓΑΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ

ΤΙΜΗ ΕΝΕΚΕΝ

ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

*Εργοστάσια, Βιομηχανία, Τράπεζαι, Νομικά πρόσωπα, Δήμοι - Κοινοότητες . . . . Δραχ. 25.000

*Εργατικά Κέντρα-Οργανώσεις 12.000

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β΄. ΤΕΥΧΟΣ 12ο — ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΕΠΙΤΡΟΠΗ — ΓΡΑΦΕΙΑ : «ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ» — ΤΗΛ. 64.105 — ΙΟΥΝΙΟΣ 1948

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η «ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ»

ΣΟΦΙΑΣ ΣΠΑΝΟΥΔΗ

ΕΜΜ. ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗ

ΜΑΡΙΝΟΥ ΣΙΓΟΥΡΟΥ

Γ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΗ

ΠΑΝΟΥ ΣΠΑΛΑ

Σ. Κ. ΣΠ.

ΝΙΚΟΥ ΣΤΑΘΑΤΟΥ

Κ. Ν. ΛΙΤΣΟΥ

Η «ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ»

ΑΛΚΗ ΘΡΥΛΟΥ

ΝΙΚΟΥ ΜΠΑΤΑΓΙΑ

Ν. ΚΑΡΑΠΑΤΑΚΗ

Δ. ΜΠΑΚΡΑΤΖΑ

Ή μεγάλη έλπίδα.

Έλλάδος είμαρμένον.

Τò πάσαιμο τής Πόλης.

Μουρούζης και Χαντζερής.

Ή από τὰ έθιμα τοῦ θερισμοῦ.

Τò «Μάτιασμα» και τὰ «Ξόρκια».

Τò φῶς άπ' τὰ σκοτάδια.

Τò Σπίτι.

Μουσική και έργασία.

Ή δεύτερος διαγωνισμός.

Κρίσεις τοῦ είσηγητοῦ.

Στόν κάμπο τής Έλασσώνας.

Βόλτ και άμπέρ.

Στὰ λιγνιτορυχεία.

•

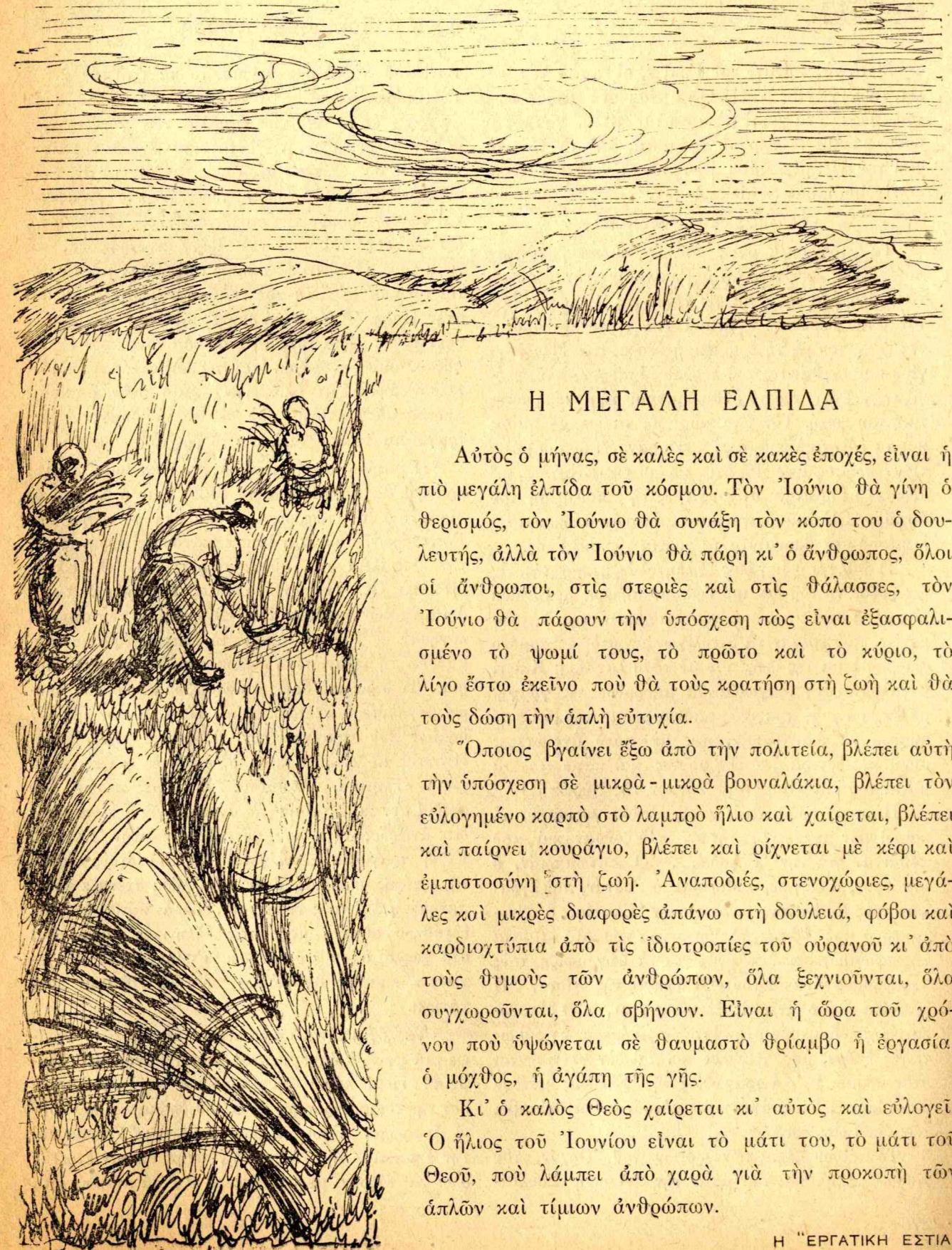
Τò «Έργαζέμενο Κορίτσι» Θεσσαλονίκης — Σταυρόλεξα — Παιχνίδια.

Τò έξώφυλλο και τὰ σκίτσα είναι τοῦ ζωγράφου κ. Ι. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΙΜΗ ΔΡΑΧ. 1.000

ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β΄ - ΑΡΙΘ. 12 - ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΕΠΙΤΡΟΠΗ - ΙΟΥΝΙΟΣ 1948

Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΠΙΔΑ

Αὐτὸς ὁ μήνας, σὲ καλὲς και σὲ κακὲς ἐποχές, εἶναι ἡ πιὸ μεγάλη ἐλπίδα τοῦ κόσμου. Τὸν Ἰούνιο θὰ γίνῃ ὁ θερισμός, τὸν Ἰούνιο θὰ συνάξῃ τὸν κόπο τοῦ ὀ δουλευτῆς, ἀλλὰ τὸν Ἰούνιο θὰ πάρῃ κι' ὁ ἄνθρωπος, ὄλοι οἱ ἄνθρωποι, στὶς στεριὲς και στὶς θάλασσες, τὸν Ἰούνιο θὰ πάρουν τὴν ὑπόσχεση πὼς εἶναι ἐξασφαλισμένο τὸ ψωμί τους, τὸ πρῶτο και τὸ κύριο, τὸ λίγο ἔστω ἐκεῖνο πὸν θὰ τοὺς κρατήσῃ στὴ ζωὴ και θὰ τοὺς δώσῃ τὴν ἀπλὴ εὐτυχία.

Ὅποιος βγαίνει ἔξω ἀπὸ τὴν πολιτεία, βλέπει αὐτὴ τὴν ὑπόσχεση σὲ μικρὰ-μικρὰ βουναλάκια, βλέπει τὸν εὐλογημένο καρπὸ στὸ λαμπρὸ ἥλιο και χαίρεται, βλέπει και παίρνει κουράγιο, βλέπει και ρίχνεται μὲ κέφι και ἐμπιστοσύνη στὴ ζωὴ. Ἀναποδιές, στενοχώριες, μεγάλες και μικρὲς διαφορὲς ἀπάνω στὴ δουλειά, φόβοι και καρδιοχτύπια ἀπὸ τὶς ἰδιοτροπίες τοῦ οὐρανοῦ κι' ἀπὸ τοὺς θυμοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὄλα ξεχνιοῦνται, ὄλα συγχωροῦνται, ὄλα σβήνουν. Εἶναι ἡ ὥρα τοῦ χρόνου πὸν ὑψώνεται σὲ θαυμαστὸ θρίαμβο ἡ ἔργασία, ὁ μόχθος, ἡ ἀγάπη τῆς γῆς.

Κι' ὁ καλὸς Θεὸς χαίρεται κι' αὐτὸς και εὐλογεῖ. Ὁ ἥλιος τοῦ Ἰουνίου εἶναι τὸ μάτι του, τὸ μάτι τοῦ Θεοῦ, πὸν λάμπει ἀπὸ χαρὰ γιὰ τὴν προκοπὴ τῶν ἀπλῶν και τίμιων ἀνθρώπων.

Η «ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ»

Οί κύκλοι της 'Ιστορίας

«Έλλάδος είμαρμένον»

Της Κ^ας Σοφίας Σπανούδη

Μετά τὸ θάνατο τοῦ Γκαίτε, οἱ πιστοὶ του φίλοι, ἀναδιφώντας μ' εὐλάβεια μέσα στὰ χειρόγραφα του, ἤσαν ἓνα χαρτί μ' αὐτὸ τὸν τίτλο, γραμμένο μὲ κεφαλαῖα Ἑλληνικὰ γράμματα ἀπ' τὸ ἴδιο τὸ χέρι τοῦ Ποιητῆ, κάτω ἀπὸ τὸν Γερμανικὸ τίτλο «Griechenlands Schicksal» :

«ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΙΜΑΡΜΕΝΟΝ»

Τὰ χειρόγραφα ὅμως τοῦ ἔργου δὲν βρέθηκαν ποτέ. Εἶνε προφανές ὅτι ὁ Γκαίτε εἶχε τὴν πρόθεση νὰ γράψῃ ἓνα ἔργο γιὰ τὶς τύχες τῆς Ἑλλάδας, πού τὸν ἀπασχολοῦσαν ἐντατικὰ στὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του μὲ τὴ δραματικὴ ἔξοδο τοῦ Μεσολογίου καὶ τὸ θάνατο τοῦ λόρδου Μπάυρον, πού φλόγιζαν μ' ἓναν πυρετὸ ἐνθουσιασμοῦ τὴ μεγάλη ποιητικὴ του ψυχὴ. Τὸν ἴδιο καιρὸ μελετοῦσε μὲ πάθος καὶ τὰ ἑλληνικὰ δημοτικὰ μας τραγούδια, πού μόλις εἶχαν πρωτοφανερωθῆ στὸν κόσμῳ τῆς Εὐρώπης, κι' εὗρισκε μέσα στοὺς στίχους τοὺς τὴ μετουσίωση τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πνεύματος, ἀκέραια ἀποκρυσταλλωμένου στὰ βαρυστέναχτα χρόνια τῆς σκλαβιάς.

Τὶ θᾶλεγε ὁ μεγάλος Ἑλληνολάτρης ποιητής, ἂν μπορούσε νὰ ἰδῆ ὡς πού ἔφθασε σήμερα ἡ Ἑλλάδα μας μέσα στοὺς κύκλους τῶν ἱστορικῶν της πεπρωμένων, πού ἔβλεπε νὰ ξετυλίγονται στὸ δοξασιμένο ἡλιοβασίλεμα τῆς ζωῆς του μὲ τόση λαχτάρα; Καὶ τί μεγαλόπνευστη τραγωδία θὰ μπορούσε νὰ γράψῃ, μὲ θέμα της τὸ τραγικὸ παιδομάζωμα, πού βλέπομε σήμερα νὰ ἐπαναλαμβάνεται μὲ πολὺ ἀγριότερες συνθήκες ὕστερα ἀπὸ ἔξι αἰῶνες καὶ κάτω ἀπ' τὰ μάτια τοῦ «πολιτισμένου» κόσμου τῆς Εὐρώπης!

Πέρασαν ὅμως πειά, χωρὶς ἐλπίδα γυρισμοῦ, οἱ καιροὶ τῶν μεγάλων ποιητῶν, πού ζοῦσαν καὶ πού πέθαιναν γιὰ τὴν Ἑλλάδα... Ὁ Σατωμπριάν, ὁ Μπάυρον, ὁ Οὐγκώ, ὁ Μιστράλ, ὁ Ροστάν, πού ἔγραψαν τοὺς ἀθάνατους ἕμνους στὴν Ἑλλάδα, ὁ Ντελακρουά πού ἔβαφε τὸ χροστήρα του στὰ αἵματα τῆς σφαγιασμένης Ἑλλάδας γιὰ νὰ ζωγραφίξῃ τοὺς περιφημοὺς πίνακές του «Οἱ σφαγῆς τῆς Χίου», «Ἡ Ἑλλάδα πού σπάνει τὶς ἀλυσίδες της», «Ὁ Μπουρλοτιέρης», ἀνήκουν στὴν ἱστορία. Σήμερα, στίς σκοτεινὲς ἡμέρες μας, μεγάλοι ποιηταὶ δὲν γεννιοῦνται στὸν κόσμῳ. Κι' οἱ τραγωδίες τῆς Ἑλλάδας μένουν ἀνιστόρητες, ὅπως ἀνύμνητοι μένουν κι' οἱ θρίαμβοὶ τῶν ἡρωϊκῶν παιδιῶν της.

Τὸ παιδομάζωμα τῶν χρόνων τοῦ Ὁρχάν, τοῦ Καρὰ - Χαλῆλ καὶ τῶν μετὰ τὴν Ἄλωση Σουλτά-

νων, πού γιὰ νὰ σχηματίσουν τὸ διαλεχτὸ τάγμα τῶν Γενιτσάρων ἄρπαζαν τὰ Ἑλληνοπαιδα σὲ ἡλικία ἔξι ὡς ὀκτὼ ἐτῶν ἀπ' τὴν ἀγκαλιὰ τῶν γονέων τους καὶ τὰ ἐκτουρίζαν, πνίγοντας κάθε ἀχτίδα τῆς ἐθνικῆς τους συνειδήσεως μέσα στίς ἀνίδεες ψυχές, συγκινοῦσε βαθιὰ τὶς καρδιές τῶν ξένων συγγραφέων καὶ τῶν ἱστορικῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὁ Χάμμερ, ὁ Γκέρολαχ, ὁ Μπρυννὲ ντὲ Πρέϊγ περιγράφουν στὰ ἔργα τους σπαραχτικὲς σκηνές πού εἶδαν μὲ τὰ μάτια τους σὲ ταξίδια πού ἔκαναν στὴ Μικρασία καὶ στὴν Πόλη. Ἀκόμα καὶ σκηνές μανάδων πού σκοτώνουν μὲ τὰ χέρια τους τὰ παιδάκια τους πρὶν τ' ἀρπάξουν οἱ στρατολόγοι. Ὁ ἱστορικὸς φιλόσοφος Μέντελσον ἀφιερώνει ὀλόκληρο βιβλίο στὴν ἀπαίσιαν μνήμην αὐτῆς ἐποχῆς, πού σὲ πολλὰ δημοτικὰ μας τραγούδια ἀποκρυσταλλώνει τὸ φοριχτὸ σπαραγμὸ της.

Ἡ μαύρη αὐτὴ περίοδος τοῦ παιδομαζώματος κράτησε ἀπ' τὰ 1360 ὡς τὰ 1632, ὅταν ὁ Σουλτάνος Μουράτ ὁ Δ' ἀποφάσισε νὰ διαλύσῃ τὸ τάγμα τῶν Γενιτσάρων, πού ἦταν ἓνας ἐπικίνδυνος πυρήνας γιὰ τὴν ἀσφάλεια τῆς αὐτοκρατορίας του. Ὁ Ἑλληνοῖστορικὸς Κ. Παπαρηγόπουλος ἀναγράφει πὺς ὁ ἀριθμὸς τῶν παιδιῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ πού στρατολόγησαν οἱ Τοῦρκοὶ περὶ τὸ ἑκατομῦριο καὶ σημαδεύει τὴ μελανώτερη σελίδα τῆς ἐθνικῆς μας ἱστορίας. Τὸ σημερινὸ ὅμως παιδομάζωμα προκαλεῖ ἀκόμη μεγαλύτερο ἀποτροπιασμό. Τὰ χέρια τῶν ἠθικῶν δημιῶν πού στραγγαλίζουν τὶς ἀθῶες ψυχές, παραδίνοντας τὰ Ἑλληνοπαιδα σ' ἐχθρικές χώρες, εἶναι χέρια ἑλληνικά, ἀλλοίμονο. Οἱ ἀνομεις καρδιές πού σχεδιάζουν κι' ἐκτελοῦν τὸ ἀνοσιούργημα εἶναι καρδιές ἀνθρώπων(;) πού γεννήθηκαν στὴν Ἑλλάδα. Κι' ἡ τραγωδία ξετυλίγεται ὄχι πιά στοὺς αἰῶνες τῆς μαύρης σκλαβιάς, ὅταν ἡ Ἑλλάδα στέναζε ποδοπατημένη ἀπ' τοὺς τυράννους, ἀλλὰ κάτω ἀπ' τὸν ἐλεύθερο οὐρανὸ μας, στίς ἑλληνικές πόλεις καὶ στὰ χωριά, ὅπου ζοῦν ἀνίδεα κι' εἰρηνικά οἱ οἰκογένειες τῶν καλῶν ἀνθρώπων, πού δὲν ἔβλαψαν ποτέ κανένα.

«Τὰ λόγια εἶναι μορμιολύκεια κενὰ ἰδεῶν» ἔγραφε μιὰ φορὰ ὁ ἀλησμόνητος Χρηστομάνος. Κι' ἀλήθεια! Ποιὰ λόγια θὰ μπορούσαν ποτέ νὰ δώσουν καὶ τὴν παραμικρότερη ἰδέα τοῦ δράματος πού ζοῦν οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ οἱ δοκιμασμένοι; Ὑστερα ἀπ' τὴν ἐποποιία τῆς Ἀλβανίας, στὴν ὁποῖαν ἔτρεξαν ὅλοι νὰ πάρουν μέρος, ὕστερα ἀπ' τὰ ἀνεκδιήγητα

μαρτύρια τῆς Κατοχῆς, δὲν πρόφθασαν ἀκόμα νὰ χαροῦν ὀλοκληρωτικὰ τὴ χαρὰ τῆς ἀπελευθέρωσης, νὰ ξαναχτίσουν τὴ γκρεμισμένη φωλιά τους, νὰ ξαναβροῦν τὴν οἰκογενειακὴ εὐτυχία, πού τὴν ἐξαγιάζει ὁ καθημερινὸς μόχθος. Ἡ κακὴ μοῖρα τῆς Ἑλλάδας φύλαγε γι' αὐτοὺς τὸ μεγαλεῖτερο κακὸ πού ἀνθρώπου νοῦς δὲν θὰ μπορούσε ποτέ νὰ φαντασθῆ: τὴν ἀρπαγὴ τῶν παιδιῶν τους! Γιατί λοιπὸν πολέμησαν κι' ἀγωνίσθηκαν γιὰ τὸν ἀτίμητο αὐτὸ θησαυρὸ τόσα χρόνια; Γιατί πραγματοποιήσαν μὲ τόση αὐτοθυσίαν τὴν ἰσρὴ ὁμολογία πίστεως τοῦ Ποιητῆ μας;

—Πολεμῶ γιὰ νὰ σώσω τὴν Πατρίδα, τὸ χῶμα πού ζύμωσα μὲ τὸν ἰδρωτὰ μου, γιὰ νὰ τοῦ δώσω τὸν παλμὸ πού θὰ σπρώξῃ τὸ σιτάρι ἀπ' τὸ σπόρο.

—Πολεμῶ γιὰ τὴ ζέστη τῆς φωλιάς μου, ὅπου ἀνθίζουν τὰ παιδιά, λουλούδια ὑπέρολαμπρα, φυτρωμένα ἀπὸ μιὰ ἀτίμητη σπορά.

—Πολεμῶ γιὰ τὶς γλυκὲς αὔρες, γιὰ τὶς μεγάλες πνοές, γιὰ τὸν ἀναρχο παιᾶνα τῶν ἀνέμων πού μεθοῦν, ὑψώνουν, ἀναστατώνουν τὴ χώρα, γιατί πετοῦν μὲ τὰ φτερά πού τεντώνουν τὸ μυαλό μου σὲ μιὰν ἀχώριστη ἁρμονία μὲ τὰ τυράγνια καὶ τὶς νίκες τοῦ κορμιοῦ. Ὁραῖο καὶ δίκαιο!

—Πολεμῶ νὰ σώσω ὅλους αὐτοὺς τοὺς θησαυροὺς ἀπ' τ' ἀναίσθητο γιουρούσι τοῦ βαρβάρου, πού σὴνυχα θὰ ξεριζώσῃ τὰ σπαρτά, θὰ κάψῃ τὶς φωλιές μου, θὰ μολύνῃ τὸν ἀγέρα μου, καὶ θὰ περάσῃ, ἀφίνοντας πίσω του ἀπάνω σὲ ρημᾶδια καὶ μέσα σ' αἵματα, τὸ κόκκινο ἀποτύπωμα τῶν ποδιῶν τους.

Ὁ «βάρβαρος», αὐτὴ τὴ φορὰ, βγήκε μὲς ἀπ' τὰ ἴδια χῶματα τῆς ἴδιας πατρίδας. Αὐτὸς ἐπιβουλεύεται τώρα τὰ παιδιά τῆς Ἑλλάδας: τὰ «λουλούδια τὰ ὑπέρολαμπρα» τοῦ Ποιητῆ, τὰ φυτρωμένα ἀπ' τὴν ἴδια ἀτίμητη σπορά. Πὺς θὰ μεγαλώσουν τώρα, σὲ ξένη κι' ἄξενη γῆ, τὰ πολύτιμα αὐτὰ λουλούδια, καὶ τί καρπὸ θὰ δώσουν ἂν δὲ μαραθοῦν στὴν καυτερὴ πνοὴ τῆς ὀρφάνιας, τῆς πείνας, τῆς ταπείνωσης, τῆς ἀρρώστιας; Ὁ μόνος καρπὸς πού θ' ἀναδώσουν εἶναι τὸ μῖσος. Τὸ μῖσος τὸ ψυχοφθόρο, τὸ ἄγονο,

πού μεγαλώνει ἀπὸ τώρα μέσα στοὺς ἐμβρυώδεις ψυχικούς οργανισμοὺς, καὶ θὰ θεριεῖ κάθε μέρα στὴς τραγικῆς πραγματικότητος τὴ ζωντανία. Τὸ μῖσος πού σωρεύει γύρω του μόνον ἐρείπια καὶ στάχτες. Κι' ὁ ψυχικὸς τραυματισμὸς, πού σημαδεύει τὶς τρυφερὲς ἀπλαστες ψυχές, δὲν θὰ γιατρευθῆ ποτέ, παρὰ μόνον ἀντὰ παιδάκια τῆς ἀρπαγῆς μπορέσουν νὰ γυρίσουν στὴν ἀγκαλιὰ τῶν δικῶν τους, στοὺς κόλπους τῆς ἀγαπημένης πατρίδας.

Σ' αὐτὸ καὶ μόνον τὸ σκοπὸ πρέπει νὰ κατατείνον τὴν ἰσρὴ ὁμολογία πίστεως τοῦ Ποιητῆ μας. Τὸ ἐπίσημο κράτος, ὁ ἀδάμαστος στρατὸς μας, ὁ κάθε πολίτης ξεχωριστὰ στὴν ἀκτίνα τῆς δράσης του, ὅσο μικρὴ κι' ἀσήμαντη κι' ἂν εἶναι, κι' ὅλοι οἱ Ἕλληνες μαζί, ἀνεξάρτητα ἀπὸ κοινωνικὴ διαβάθμιση καὶ θέση, ἔχουν ἐπιτακτικὸ καθήκον νὰ σώσουν τὰ παιδιά τῆς Ἑλλάδας. Μὲ δημοσιεύματα, μὲ διαλέξεις, μὲ ἀποστολὲς σὲ ἐξωτερικὸ, μὲ κάθε δυνατὸ τρόπο. Ἡ Ἑλλάδα σύσσωμη πρέπει νὰ κηρύξῃ τὴν ἰσρὴ Σταυροφορία γιὰ τὴν παλιννόστηση τῶν παιδιῶν της. Ἔτσι μόνον θ' ἀποφύγῃ τὸ χάος, τὴ σύγχυση, τὴν καταστροφὴ τῆς ἀτομικῆς καὶ τῆς ἐθνικῆς ζωῆς. Στὴ βάρβαρη ἐπιδρομῆ, ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἄξια ν' ἀντιτάξῃ τὸν ἀληθινὸ ψυχικὸ πολιτισμὸ, τὴν ἠθικὴ πειθαρχία, τὴν τάξη, τὴ φωτεινὴ ἀντίληψη ἑνὸς ὑγιοῦς καὶ λογικευμένου ἰδανικοῦ, τὴν πλήρη συνειδητοποίηση τῶν μέσων καὶ τῶν σκοπῶν τῆς ἐθνικῆς ζωῆς της. Ἡ Ἑλλάδα δὲν ξεχνᾷ ποτέ τὸν ὑψηλὸ προορισμὸ της, πού εἶναι, ὅπως ἔλεγε ὁ Πλάτων, νὰ κἀνῃ τὸ καλὸ, ὄχι μόνον σ' ἐκείνους πού εἶναι ἄξιοι, ἀλλὰ καὶ σ' ἐκείνους πού ἔχουν τὴ μεγαλύτερη ἀνάγκη.

Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ πρέπει νὰ καλέσῃ σήμερα στὴ Σταυροφορία γιὰ τὰ παιδιά της ὅλους τοὺς ἐλεύθερους λαοὺς μὲ τὴ φωτεινὴ συνείδηση καὶ τὰ τίμια χέρια, τοὺς λαοὺς τοὺς μυημένους στὰ μυστήρια τῆς καλωσύνης, τῆς εἰρήνης καὶ τῆς χριστιανικῆς πίστεως κι' ἐλπίδας.

ΣΟΦΙΑ Κ. ΣΠΑΝΟΥΔΗ

Τὸ πάρσιμο τῆς Πόλης

Τοῦ κ. Ἐμμ. Πρωτοψάλτη

Στὰς 29 Μαΐου ἔγινε μὲ εὐρεΐαν λαϊκὴν συμμετοχὴν εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας τὸ μνημόσυνον τῶν ἡρώων, οἱ ὁποῖοι ἔπεσαν τὸ 1453—πρὶν ἀπὸ 495 χρόνια—ὑπερασπίζοντες τὴν πρωτεύουσαν τῆς μεγάλης Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἡ ὁποία τὸν δίσεκτον ἐκεῖνον χρόνον εἶχε περιορισθῆ μονάχα μέσα στὰ τεῖχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Βασιλίδος τῶν πόλεων, ὅπως ἐλέγτο μὲ ὑπερηφάνειαν ἀπὸ τοὺς προγόνους μας. Πῶς ἡ ἀκμιαία καὶ περιλάμπρος μεσαιωνικὴ αὐτοκρατορία τοῦ Βυζαντίου, ἡ ὁποία πατοῦσε σταθερὰ καὶ στήν Ἀσία καὶ στήν Εὐρώπην, κατήντησε τόσον ἀδύναμη καὶ σαθρὴ τὸν 15ον αἰῶνα; Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς εὐθύνης πρέπει ν' ἀποδοθῆ στοὺς Φράγκους, οἱ ὁποῖοι πολλοὺς αἰῶνας ἐνωρίτερα εἶχαν εἰσδύσει στὴν πολιτικὴν καὶ οἰκονομικὴν ζωὴν τοῦ Βυζαντίου καὶ κατέτρωγαν χρόνον μὲ χρόνον τὰ θεμέλια τῆς αὐτοκρατορίας. Εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς Βυζαντινῆς δυνάμεως διεκρίθησαν κυρίως οἱ Βενετοὶ καὶ οἱ Γενουᾶται. Ἰδιαιτέρως οἱ Βενετοὶ ἐπληξάν μετὰ περισσοῦ πείσματος τὴν αὐτοκρατορίαν, καὶ ὅσον ἐξησθένειζε τὸ Βυζάντιον, τόσον ἠῦξανεν ἡ ναυτικὴ δύναμις τῆς Βενετίας, ἕως ὅτου ἡ πρώην ὑποτελὴς δημοκρατία ἐχειραφετήθη ἐντελῶς καὶ ἔγινε βαθμιαίως κυρίαρχος ὁλοκλήρου τοῦ ἐμπορίου τῆς Ἀνατολῆς, τὸ ὁποῖον διεξήγετο διὰ τῶν λιμένων τῆς Μεσογείου. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1082 κατώρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ ἰδικὴν τῆς συνοικίαν μέσα εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν καὶ πολλὰ προνόμια οἰκονομικῆς φύσεως, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν σταυροφοριῶν δὲ κατέκτησε σημαντικὸν μέρος ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς χώρας, ἰδίως λιμένας καὶ ἄλλα κατάλληλα γεωγραφικὰ σημεῖα, ὥστε νὰ μπορῆ νὰ δεσπόζῃ ὁ στόλος τῆς εἰς τὴν Ἀσπρὴν θάλασσαν. Μετὰ τὴν Φραγκοκρατίαν (1204—1261), ἡ ὁποία ὑπῆρξεν ἀποτελεσματικὴ συνεχοῦς διαβρώσεως τὴν ὁποίαν ὑπέστη ἡ αὐτοκρατορία ἀπὸ τοὺς Φράγκους, τὸ ἀνασυσταθὲν ἑλληνικὸν κράτος δὲν εἶχε πλέον τὴν παλαιάν του ἀκμὴν. Καὶ αἱ στρατιωτικαὶ δυνάμεις καὶ ἡ οἰκονομικὴ του κατάσταση εὐρίσκοντο εἰς κατάπτωσιν, μὲ πολὺν δὲ κόπον ἀπεκρούετο ὁ κίνδυνος τῶν Ὀθωμανῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπεδίωκον νὰ καταρτίσῃ τὸ φρούριον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διὰ νὰ κατακλύσῃ ἐν συνεχείᾳ τὴν Εὐρώπην. Οἱ καθολικοὶ Χριστιανοὶ τῆς Δύσεως, μὴδ' αὐτοῦ τοῦ πανισχύρου Πάπα ἐξαιρουμένου, ἡ δὲν ἠθέλαν ἡ δὲν ἠμποροῦσαν νὰ ἐκτιμήσῃ τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου, ὁ ὁποῖος

ἀπειλοῦσε τὴν Χριστιανικὴν Εὐρώπην. Ὁθησκευτικὸς φανατισμὸς καὶ μισαλλοδοξία ἐχώριζε καὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς λαοὺς τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἐνῶ ὁ ἐχθρὸς εὐρίσκετο πρὸ τῶν πυλῶν, οἱ Βασιλεῖς, ὁ Πατριάρχης, ὁ Πάπας, οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες ἠσυχολοῦντο μετὰ πείσματος εἰς ἀτελεσιτέτους δογματικὰς συζητήσεις. Μέχρις ὅτου ἡ ἀπελπισ ἀντίστασις τοῦ Βυζαντίου ἐκάμφθη καὶ Μωάμεθ ὁ Β' ὑψωσε τὴν ἡμισέληνον εἰς τὰ τεῖχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀφοῦ προηγουμένως ἐπέρασε ἐπάνω ἀπὸ τὸ πτώμα τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος. Ἐξημιώθη ἡ Εὐρώπη καὶ ὁ πολιτισμὸς ἀπὸ τὴν πτώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως; Ἀπὸ παλαιὰς πηγὰς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶναι γνωστὸν, ὅτι κατὰ τὴν ληλασίαν ποὺ ἐπηκολούθησε τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως ἐκάησαν ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἑκατὸν εἴκοσι χιλιάδες χειρόγραφα. Εἶναι εὐκόλον νὰ φαντασθῆ ὁ ἀναγνώστης ποῖοι πνευματικοὶ θησαυροὶ ἐξηφανίσθησαν διὰ παντός. Τὸ ἔργον τῶν λογίων Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι διωχθέντες ἀπὸ τοὺς Τούρκους κατέφυγαν εἰς τὴν Δύσιν, εἶναι γνωστὸν. Ἀλλὰ πόσον μεγαλύτερον θὰ ἦτο τὸ ἔργον αὐτό, ἂν οἱ λόγοι Ἑλληνες παρέμενον εἰς τὰς ἐστίας των, κοντὰ εἰς τὰ σπουδαστήριά των, ζῶντες ἐλευθεροὶ εἰς τὸ κυρίαρχον κράτος των; Ἡ ὀθωμανικὴ κατάκτησις ἐμάρανεν ἐπὶ πολλὰ χρόνια ὅλας τὰς ρίζας τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ κατέστρεψε τὴν αὐτονομίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως κρίνεται ὡς ἕν ἀπαίσιον γεγονός καὶ κρίσιμον διὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴν καὶ τὴν Παγκόσμιον ἱστορίαν. Ἡμποροῦσε τότε ἡ Εὐρώπη νὰ ματαιώσῃ τὴν πτώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ὀθωμανικὴν ἐπέκτασιν καὶ κυριαρχίαν; Ἡ Δ. Εὐρώπη διέπραξε τὸ λάθος νὰ μὴ ἐνισχύσῃ τὸ Βυζάντιον ἀπέναντι τοῦ Τουρκικοῦ κινδύνου καὶ ἀφῆσεν ἀσθενικὸν τὸν Χριστιανὸν φρουρὸν τῆς ἀνατολικῆς πύλης τῆς Εὐρώπης. Οἱ ἡγεμόνες καὶ οἱ ἱεράρχαι τῆς Δύσεως ἀντιμετώπισαν τοὺς κινδύνους τοῦ Βυζαντίου μὲ ἀσύγνωστον ἀδιαφορίαν. Πρὸ τοῦ κινδύνου ὁ ὁποῖος ἠπειλεῖ τὴν Εὐρώπην, οἱ ἡγεμόνες τῆς Δύσεως δὲν ἔδειξαν ὅτι εἶχαν ὑψηλὴν συνείδησιν τῶν γενικῶν συμφερόντων τοῦ πολιτισμοῦ. Ἀντιθέτως ἐπεκράτησε μία «ταπεινὴ πολιτικὴ περὶνοια» καὶ εὐτελεῖ τοπικὰ συμφέροντα. Καὶ ὅμως ἡ Δ. Εὐρώπη ἠμποροῦσε νὰ σώσῃ τὸ Βυζάντιον, εἶχε τὰς ἀναγκαίας δυνάμεις, ἀλλ' ἔστερεῖτο τῆς ἀπαιτουμένης

ἐνότητος καὶ ἔλειπεν ἐντελῶς ἡ πολιτικὴ πρόβλεψις· διότι ἐὰν ἡ Δυτικὴ Εὐρώπη διέθετε τὸ ἡμισυ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν χρηματικῶν πόρων ποὺ ἐδαπάνησε κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν σταυροφοριῶν, ἡ Κωνσταντινούπολις θὰ ἐσώζετο ἀσφαλῶς καὶ πιθανῶς οἱ Τούρκοι πιεζόμενοι ἀπὸ ἰσχυρὰς δυνάμεις πρὸς ἀνατολὰς θὰ ἀπεμακρύνοντο ἀπὸ τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Ἀσίας. Ἀλλὰ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἔγινε. Ἐκ τῶν ἰσχυρῶν τῆς Δύσεως ἄλλοι ἠδιαφόρησαν καὶ μερικοὶ ἐχαιρετικῶσαν διότι ἐφαίνετο ὀριστικῶς καταπεσὼν ὁ κολοσσός. Πράγματι ἡ κατάλυσις τοῦ Βυζαντίου ὑπῆρξε κρίσιμη διὰ τὸν πολιτισμὸν τοῦ κόσμου, ἤνοιξεν εἰς τοὺς Τούρκους τὸν δρόμον πρὸς τὴν Εὐρώπην—καὶ ἐχρησιάσθησαν κατόπιν ποταμοὶ αἵματος διὰ νὰ τὸν ξανακλείσῃ—καὶ ἔδωκε θανάσιμον κτύπημα εἰς τὸν εὐρύτατον ἐξαπλωμένον ἑλληνισμόν.

Τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔκλαψεν ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς του τὸ πανἑλλήνιον. Τὴν ἐθνικὴν αὐτὴν συμφορὰν ἐτραγούδησεν ὁ ἑλληνικὸς λαὸς μὲ ἀθανάτους θρήνους ποὺ ἐκφράζουν μὲ τὴν ἀπλότητά των τὸν πόνον καὶ τὴν ἐγκαρτέρησιν γιὰ τὰ δεινὰ τοῦ Γένους μας καὶ φτερόνουν τὴν ἐλπίδα γιὰ μιὰ καινούργια ἀποκατάστασις:

Σημαίνει ὁ Θεός, σημαίνει ἡ γῆς, σημαίνουν τὰ ἐπουράνια
σημαίνει καὶ ἡ Ἁγία Σοφία, τὸ μέγα μοναστήρι...

Πάψετε τὸ χερουβικό καὶ ἄς χαμηλώσῃ τ' ἅγια,
παπαδες πάρετε τὰ γιερά καὶ σείτε κεριά σβηστήτε,
γιατὶ εἶναι θέλημα Θεοῦ ἡ Πόλις νὰ τουρκέσῃ.

Ἡ Δέσποινα ταράχτηκε, καὶ ἐδάκρυσαν οἱ εἰκόνες.
«Σώπασε, κυρά Δέσποινα, καὶ μὴ πολυδακρύξῃς,
πάλι μὲ χρόνους, μὲ καιροὺς.....»

Ἄλλ' ὁ ὠραιότερος θρήνος γιὰ τὸ «πάρσιμο τῆς Πόλης» εἶναι τὸ μοιρολόγι τῶν Ποντίων (Τραπεζοῦς), οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν ἀρχαιομορφὴν διάλεκτόν των ἐκλάψαν τὴν ἀπώλειαν τῆς «Ρωμανίας», ποὺ ἐσήμαινε βέβαια καὶ τὸν δικὸν τοὺς σίγουρον ἀφανισμό. Τὸ κείμενον εἰς τὴν ποντιακὴν διάλεκτον, ὅπως τὸ διέσωσεν ὁ Ν. Πολίτης, εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρον καὶ νομίζω σκόπιμον νὰ τὸ παραθέσω καὶ ἐδῶ:

Τὴν Πόλιν ὄντες ὄριζεν ὁ Ἕλλην Κωνσταντίνον,
ὄριζε τὴν ἁγία Σοφίαν τὸ μέγα μοναστήριον
μὲ δεκαπέντε σήμαντρα, μὲ δεκοχτὼ καμπάναις,
μὲ διάκους, μὲ ἀρχιερεῖς, τριπλάσιους παπαδες,
ψαλτάδες ὄνταν ἔψαλλαν, εὐχαριστεῖτ' ὁ Θεός μου.
Σὶτ ἔψαλλαν, σὶτ ὄριζαν τὴν Πόλιν τὴν Ρωμανίαν,
(ὄταν ἔψαλλαν, ὄταν ὄριζαν τὴν Πόλιν τὴν Ρωμανίαν)
σημαίν' ἡ γῆ, σημαίν' ὁ Θεός, σημαίνουν τὰ οὐράνια,
σημαίνει καὶ ἡ ἁγία Σοφία, τὸ μέγα μοναστήριον.
Στὴν ἔμπαν τοῦ ἡλίου μου στέζεν ὁ πατριάρχης
(στὸ «ἔμπα» τοῦ ἡλίου μου ἔστεκε ὁ πατριάρχης)
(ἀνατολικά)

Ἔς τὴν ἔβγαν τοῦ ἡλίου μου στέζεν ὁ βασιλεὺς μου,

(στὸ «ἔβγα» τοῦ ἡλίου μου ἔστεκε ὁ βασιλεὺς μου)
(δυτικά)

ὁ βασιλεὺς, ὁ βασιλεὺς, ὁ Ἕλλην Κωνσταντίνον.
(ὁ βασιλεὺς, ὁ βασιλεὺς ὁ Ἕλλην Κωνσταντίνος).
Ψάλλουν τὸ Ἅγιος ὁ Θεὸς καὶ τὴν Τιμιωτέραν.
Ἐρθεν ποῦλιν καὶ ἐκόνεψεν σ' ἁγία Σοφίας τὴν πόρταν.
Τὸ ἕνα τὸ φτερούλιν ἄθε ἔς σὸ γαῖμαν βουτεμένον,
(τὸ ἕνα τὸ φτερούλι τοῦ στοῦ αἵμα βουτημένον)
ἔς σὸ ἄλλο ἔς σὸ φτερούλιν ἄθε χαρτὴν βαστὰ γραμμένον.
Ἀτὸ κανεῖς καὶ ἀνάγνωσεν, κανεῖς καὶ ἔξερον τὸ λέγει,
(κανένας δὲν τ' ἀνάγνωσε, κανεῖς δὲν ξέροι τί λέγει)
μουδὲ καὶ ὁ πατριάρχης μου μὲ ὄλους τοὺς ποπαδες.
Ἐναν παιδίν, καλὸν παιδίν, ἔρχεται καὶ ἀναγνώθει.
Σὶτ ἀναγνώθ', σὶτ ἔκλαιγεν, σὶτὶν ἄτουν νὰ λέγη.
(μιὰ ἀναγνώθῃ, μιὰν ἐκλαιγε καὶ μιὰ στοὺς ἄλλους λέγει):
«Ναῆλι ἐμάς, νὰ βὰί ἐμάς, οἱ Τούρκ' τὴν Πόλιν ἐπαῖραν
(«Ἄλοι σὲ μᾶς καὶ βὰί σὲ μᾶς Τούρκοι τὴν πόλιν ἐπῆραν)
ἐπαῖραν τὸ βασιλοσκάμν', ἐλλάγεν ἡ ἀφεντία»
(ἐπῆραν τὸ βασιλοσκάμν' ἄλλαξ' ἡ ἀφεντία).
Μοιρολογοῦν τὰ ἐγκλησιὰς, κλαίγνε τὰ μοναστήρια,
μοιρολογᾷ καὶ ἡ ἁγία Σοφία, τὸ μέγα μοναστήριον.
Ὁ Βασιλεὺς, ὁ βασιλεὺς, παργόριαν καὶ παῖρνε.
(Ὁ Βασιλεὺς, ὁ Βασιλεὺς παρηγοριὰ δὲν παίρνει).
Ἐπαῖρνε τ' ἐλαφρόν σπαθίν, τ' ἑλληνικὸν κοντάριν,
τσοῖ Τούρκους κροῦγγεν ἔς σὸ σπαθίν, τσοῖ Τούρκους
[ἔς σὸ κοντάριν.

(τοὺς Τούρκους κτύπασε στὸ σπαθί.....).
Τριακόσ' οὐς Τούρκους ἔκοψεν καὶ δεκατρεῖς πασαδες,
τσακῶθεν τὸ σπαθίν ἄτου καὶ ἐσκήγνε τὸ κοντάριν.
(ἔσπασε τὸ σπαθί του καὶ ἐσκήστη τὸ κοντάρι).
Ἦνταν ἐκαλοτέρεσεν ἀπέσ' τσοῖ Τούρκους ἐπέμνε.
(Ἦταν ἐκαλοτέρησε μέσα στοὺς Τούρκους ἀπόμεινε)
καὶ ὄνταν ἐδιπλοτέρεσεν καὶ μοναχὸς ἐπέμνε.
(καὶ ὄταν ἐδιπλοτέρησε καὶ μοναχὸς ἀπόμεινε).
Κι' ἄτοιν ἄτόναν ἔθαψαν ἔς σὸ χλοερὸν τουσέκιν.
(Κι' αὐτοὶ ἐκεῖνον ἔθαψαν στὸ χλοερὸ τὸ στρώμα).

Ἄλλη παραλλαγή τοῦ ἴδιου θρήνου τελειώνει μὲ τοὺς παρακάτω μικροὺς στίχους, ποὺ δείχνουν τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν πίστιν τοῦ ἀπορφανισμένου ἑλληνισμοῦ τῆς διασπορᾶς:

Ἐκλειδῶσαν τὰ ἐγκλησιὰς καὶ τὴν ἁγία Σοφίαν.
Ἄπ' οὐρανοῦ κλειδὸν ἔρθεν ἔς σ' ἁγία Σοφίας τὴν πόρταν.
Χρόνους ἔρθαν καὶ πέρασαν, καιροὶ ἔρθαν καὶ δέβαν,
νεσπάλθεν τὸ κλειδὸν ἄθε, καὶ πέμνε κλειδομένον.
Θέλ' ἀπ' οὐρανοῦ μᾶστορα καὶ ἀπὸ τὴν γῆν ἀργάτεν»

Ἐκλειδῶσαν τὶς ἐγκλησιὰς καὶ τὴν ἁγία Σοφία.
ἦρθεν ἀπ' οὐρανοῦ κλειδὸς σ' ἁγία Σοφίας τὴν πόρταν.
Χρόνοι ἦρθαν καὶ πέρασαν, καιροὶ ἦρθαν καὶ διαβῆκαν,
ἐλησμονήθη τὸ κλειδὸν καὶ ἔμεινε κλειδομένη.
Θέλει ἀπ' οὐρανοῦ μᾶστορα καὶ ἀπὸ τὴν γῆν ἐργάτη.

ΕΜΜ. Π. ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗΣ

ΣΗΜ. Εἰς τὸ ἄρθρον μου «Ὁ πολιτισμὸς τῶν γειτόνων», ποὺ ἐδημοσιεύθη στὸ 10ον τεῦχος τῆς «Ἐργατικῆς Ἐστίας», εἶχα κυρίως ὑπ' ὄφιν μου τὸ βιβλίον τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου κ. Γ. Μέγα, «Ἐχουν οἱ Βούλγαροι ἐθνικὸν ἔπος;», Ἀθῆναι 1946, ὅπου καὶ παραπέμπω τὸν ἀναγνώστη ποὺ ζητεῖ περισσότερα γι' αὐτὸ τὸ θέμα.

Μουρούζης και Χαντζερής⁽¹⁾

Του κ. Μαρίνου Σιγούρου

Ψηλά ο Μουρούζης έφτασε...! Μεγάλος Δραγουμάνος, κ' είναι ο Βεζύρης φίλος του, προστάτης του ο Σουλτάνος· καλός και παντοδύναμος κι' απ' όλους δοξασμένος.— 'Αλλά ο ζηλιάρης Χαντζερής, άρχοντας ξεπεσμένος, μ' έργα, με λόγια, με κρυφά μέσα, κι' όπως γνωρίζει θέλει τιμές, πλούτια ζητεί, ποθεί μ'ά δέν έλπίζει... Νά πάει τής Μπογδανοβλαχιάς 'Αφέντης όνειρέφτη κι' οι άλλοι άς τόν λένε πονηρό, κακόβουλο και ψέφτη! Χωρίς νά πολυκαρτερεί, χωρίς καιρό νά χάνει, πιάνει και γράφει μι'α γραφή, τή στέλνει στο Διβάνι. Για τόν Μουρούζη μολογάει πολλά... κι' όποιος θελήσει, λέει, πώς και περισσότερα θά μάθει σάν ρωτήση. Τέτοια γραφή σάν διάβασε στοχάστηκε ο Βεζύρης: —«Βρέ! ο Χαντζερής τί νάπαθε; τρελλάθη ή κακομοίρης!» Και τόν Μουρούζη κρίζοντας του λέει: —«Για ίδες τί γράφει, με τί ψέφτιές σ' έστόλισε· δέν έκαμε νισάφι... Σάν μαύρο παρασταίνουνε τόν άσπρο, φαρμακωμένα λόγια ζηλιάρη αδιάντροπου, μ'ά δέν περνούν σ' έμένα... Του πρέπει νά τιμωρηθεί. Πές μου, τί θές νά πάθει;» Κ' είπε ο Μουρούζης: —«'Από με τόν διορισμό του άς μάθει. 'Εκείνος έφαντάσθηκε κακό πώς θά μου κάνει... κ' έγώ θέλω απ' τ'ά χέρια μου νά πάρει τόν φερμάνι· μόνο τής Μπογδανοβλαχιάς τή θέση άν του χαρίσω θ'άνα ή βαρύτερη ποινή για νά τόν τιμωρήσω.» Κ' είπε ο Βεζύρης γελαστός: —«Χωρίς μίσος νά νοιώσεις, πώς τόν κακό με τόν καλό θέλεις νά ξεπληρώσεις; Δέν μπορεί νους ανθρώπινος αυτό νά τόν χωρέσει, μ'ά ο Θεός έτσι σ' έφώτισε κ' ή σκέψη σου μ' άρέσει. Ναι! τόν χειρότερό σου έχτρο σάν φίλος τόν κερδίζεις, γιατί είσαι μεγαλόψυχος κι' ό,τι νά πεις αξίζεις.» Κ' έτσι νά γίνει έπρόσταξε. Τότε ο Μουρούζης παίρνει μαζί φερμάνι και γραφή και σπιτί του τ'ά φέρνει. Κ' έκραξ' εκεί τόν Χαντζερή και τή γραφή του δείχνει και τόν ρωτάει: «Βρέ! τί έγραψες;» κι' άγρια ματιά του ρίχνει. Κι' ο Χαντζερής, στα πόδια του κατάχαμα πεσμένος, με θρήνους τόν παρακαλεί πικρά μετανοιωμένος και λέει: —«Δέν ξέρω τί έκαμα, κι' άν θές νά με πιστέψεις λυπήσου και συχώρεσε και μη με καταστρέψεις...» Γέρνει ο Μουρούζης σοβαρός κι' απ' τόν χέρι τόν πιάνει κ' ύστερ' απ' τόν καφτάνι του βγάζοντας τόν φερμάνι του λέει: —«Θά π'ας έξόριστος σε μακρισμένη χώρα, 'Αφέντης Μπογδανοβλαχιάς...! Χάσου απ' έμπρός μου τώρα.»

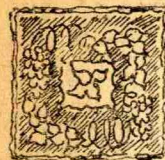
Τό χάρισμα τόν αντίποινο τόν έδέχτη δακρυσμένος κ' έφυγε ο Χαντζερής σκυφτός, βουβός, ταπεινωμένος.

(1948)

ΜΑΡΙΝΟΣ ΣΙΓΟΥΡΟΣ

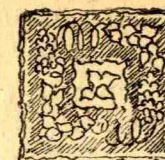
(1) Τό ιστορικό τούτο άνεκδοτο, πού μου διηγήθηκε κάποτε για τόν πάππο της ή αλησμόνητη ανάδοχός μου 'Ασπασία Σπ. Ρώμα, τόν γένος Μουρούζη, τόν ξαναθυμήθηκα προχθές πού ο έγγονός της κι' αγαπητός φίλος μου Διονύσης Ρώμας, ο γνωστός θεατρικός συγγραφέας, μου αναζοίνωσε κάτι άνάλογο. Ένα πρόσωπο φιλικό του δέν έδίστασε, χωρίς λόγο, νά στείλει γι' αυτόν συνοφαντικό γράμμα στο 'Εθνικό Θέατρο. Είμαι βέβαιος πώς ο άπόγονος του Μουρούζη θ'άθελε νά δείξει τήν ίδια μεγαλοψυχία· δέν μπορεί όμως για τρεις λόγους: 1) Δέν

έχει τόν άξίωμα και τή δύναμη του Μεγάλου Δραγουμάνου της 'Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. 2) Δέν υπάρχει πλιά ή θέση τού άσποδάγου τής Μπογδανοβλαχιάς, και 3) Τό πρόσωπο πού τόν κατηγορήσε άνήκει στο ώραίο φύλο και οι γυναίκες άνεβαίνουν μόνο σε βασιλικό θρόνο. Τί νά γίνει! Τό περιστατικό τούτο μπορεί νά παραγορησει τόν φίλο μου για τήν άδυναμία του και, ίσως, νά του χρησιμεύσει για θέμα σε κανένα από τ'ά ώραία έκείνα σκέτς πού άκούμε συχνά στο ραδιόφωνο.

'Από τ'ά έδιμα του Θερισμού

Του κ. Γ. Σπυριδάκη

Ο 'Ιούνιος, όπως και οι άλλοι μήνες, έχει πολλά όνόματα εις τ'ά διάφορα μέρη τής χώρας μας. Σε νησιά τής Δωδεκανήσου και εις τήν Κρήτην είναι γνωστός με τ'ά όνόματα Προτογούλης και Προτόλης (= Προτοϊούλης), εις τόν Πόντον λέγεται Κερασι- νός, από τ'ά κεράσια πού ώριμίζουν τώρα τόν μήνα αυτόν, εις τ'ά περισσότερα δέ μέρη λέγεται Θεριστής, κι' άλλου με άλλα άκόμη όνόματα, Χορτοίς, 'Ερι- νιαστής, διότι τόν μήνα αυτόν ερηνιάζουν τ'ά μικρά σ'κα, και Λοτρόπης (= Ηλιοτρόπης) και 'Αη Γιάν- νης από τήν έορτήν του 'Αγίου 'Ιωάννου, τήν 24 'Ιουνίου.

Τώρα έχει περάσει πλέον ή άνοιξη, τ'ά χόρτα τής γής έχουν κτρινίσει, είναι ξηρά, και ή μεγάλη ζέση του ήλιου μ'ας φανερώνει πώς έχουμε καλο- καιρί. Άκόμη και τόν άτέλειωτον συριστικόν τραγούδι πού έχουν άρχισει τ'ά τζιτζικια επάνω εις τ'ά βαθύ- σκια δένδρα είναι κι αυτό προμήνυμα του καλοκαι- ριού σύμφωνα με τήν λαϊκήν από τήν Κρήτην παρα- τήρησιν πού μ'ας λέει:

«Μη σε γέλαση άφορδακός¹ γή τόν χειλιονάκι
ά(ν) δέ λαλήση ο τζιτζικιας δέν είν' καλοκαιράκι.»

Οι σπόροι του σιταριού και των άλλων δημητρια- κών, βλαστημένοι και καταπράσινοι τόν 'Απρίλιον και τόν Μάϊον, τώρα π'ά έχουν χάσει τόν πράσινον χρωμά των, ώριμοι δέ στα στάχυα επάνω κυματί- ζουν στα βουνά και στους κάμπους και περιμένουν τόν θεριστήν.

'Από τ'άς άρχάς του 'Ιουνίου γίνονται όλα αι σχετικαι προετοιμασίαι εις τρόφιμα και κάθε άλλο και ή οικογένεια του γεωργού και οι εογάται μαζί ξεκι- νούν δια τόν θερος.

Ευλογημένος μήνας!

Χαρούμενοι όλοι προί-προί, τήν ώρα πού εις τόν όρίζοντα δέν έχει άκόμη προβάει ή «ροδοδάτυ- λος ήώς», εφίσκονται εις τόν χωράφι με τόν δρεπάνι εις τόν χέρι. Ο άρχηγός τής οικογενείας, ο νοικοκύ- ρης, πού άκούραστος όλον τόν παγερόν χειμώνα έσκεπάσε με τόν άροτρόν του τούς σπόρους εις τ'ά σπλάχνα τής γής, τώρα με τόν αίσθημα τής ίκανο- ποιήσεως δια τήν άνταμοιβήν του εις τήν σκληράν αυτήν εργασία του, άντικρύζει τ'ά χουσομένα σιαιτά πού σιγοκυματίζουν και θροίζουν στον προινόν άέρα.

Πρώτος εκείνος, ένφ οι θερισται περιμένουν, άφου κάμη τόν σταυρόν του και προσευχηθή, θά κόψη με τόν δρεπάνι του τ'ά πρώτα στάχυα, άμέσως

δέ κατόπιν και όλοι οι άλλοι κόβουν από δυο πιά- σματα ο καθένας με τόν δρεπάνι του και τ'ά τοποθε- τούν σταυροειδώς κάτω εις τήν γήν.

Τόν θερος όμως θεωρείται από τόν γεωργικόν κόσμον ως ή π'ό βαρεία εργασία του χρόνου. 'Η πα- ροιμία από τήν Θράκη «θ έρος, τρύγος, πόλε- μος» κι' άκόμη τόν τραγούδι τούτο από τόν ίδιο μέρος:

«Ο θερος κ' ή παλαμαριά² και τόν βαρύν δρεπάνι
μου κάμαν τόν χοράκι μου σ'ά μαύρο ποδοπάνι.»

Σαράντα δράμια σίδερο και δεκαπέντε ξύλο
μου κάμαν τόν χοράκι μου σ'ά μαραμμένο φύλλο.»

μ'ας όμιλούν χαρακτηριστικά, πόσον βιαστική, επεί- γουσα και κουραστική εργασία είναι ο θερισμός. Εις τήν Μακεδονίαν, οι θερισται, δια νά μ'ην πονέσουν εις τόν σ'ωμα από τόν αδιάκοπον σκύψιμον, κόβουν με τόν δρεπάνι από ένα στάχυ και τόν θέτουν όπίσω εις τήν μέσην των.

Ο θερισμός κατόπιν γίνεται με γοργόν ρυθμόν, και οι θερισται, δια νά προκόβουν εις τόν έργον των, άμυλλώνται ποιάς θ'ά περάση τόν άλλον και θ'ά φθά- ση πρώτος εις τόν τέγμα του χωραφιού. Δέν έλλεί- πουν και τ'ά σχετικά στοιχήματα μεταξύ των. Εις τόν μέσον θερίζουν πάντοτε οι ίκανότεροι θερισται, από τήν άκραν δέ οι αδύνατοι και οι άπειροι, πού δια νά μ'ην τούς περιφρονήσουν τούς θεωρούν ειδικούς δια τήν θέσην αυτήν. Σχετικόν είναι τόν σημερινόν γνωμικόν των Ροδιών, πού λέει:

«Η άκρα θέλει μ'άστορη,
κ' ή μέση παλληγάρι.»

Δια νά συνεχίζουν οι θερισται τόν θερισμό με ά- μειωτον έντασιν και νά μ'ην αισθάνονται τόν κάμα- τον από τόν βαρύν έργον και τόν καντερόν ήλιον, άλ- ληλοπειράζονται με πειρακτικά άστειολογήματα, άλλα και τραγουδούν συγχρόνως διάφορα τραγούδια. Έτσι αι γυναίκες τής Νισύρου, όταν θερίζουν, τραγουδούν:

«'Αφ' τόν προί θερίζομε σε τούτο τόν λιβάδι
γιατ' είν' ο κάμπος του πλατύς κι' ή άκρα του μεγάλη.»

Σήμερα μέσα στο Λακκι³ είν' όμορφο τ' άγέρι
όπου θερίζουν Παναγιές και δένουν οι 'Αγγέλοι.»

'Από τήν Θράκη άφ' έτέρου έχουμε έρωτικά τραγούδια πού τραγουδούν οι νέοι, ένφ θερίζουν εις τόν χωράφι:

«Στό θερο σε θυμήθηκα και δέν μπορώ νά κάμω
τ'ά δυο μου χέρια σταύρωσα κ' έπ'εσα νά ποθάνω.
'Εμένα ή άγάπη μου δέ σπέρνει, δέ θερίζει,
στ' άργαστηράκι κάθεται κ' έμένα λαχταρίζει.»

Παράλληλα όμως και τὰ κορίτσια πού μένουν εἰς τὸ σπίτι τραγουδοῦν δι' ἐκείνους :

«Ὁ θέρος κ' ἡ παλαμαριά καὶ τὸ βαρὺ δρεπάνι
μοῦ πήρε τὴν ἀγάπη μου καὶ θὰ μοῦ τὴ μαράνη».

Μεγάλῃ εἶναι ἡ προσπάθεια νὰ περατωθῇ ὅσον τὸ δυνατόν γρηγορώτερα ὁ θερισμός. Πιὸ μεγάλη ὅμως εἶναι ἡ χαρὰ καὶ ἡ ἀνακούφισις, ὅταν ἀποθερίσουν.

«Ἐμεῖς ἐποθερίσαμε κ' ἐκάμαμε ποθέρι,

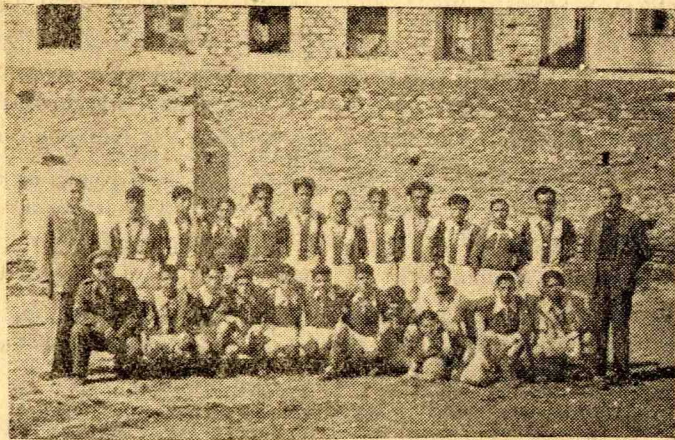
θὰ πάμε πιά στ' ἀλώνια μας πού 'χει καλὸν ἀέρι»
μᾶς λέει δημοτικὸ τραγούδι ἐκ Ρόδου. Ἐδῶ ἀκόμη, ὅταν οἱ θερισταὶ πλησιάσουν ν' ἀποθερίσουν τὴν τελευταίαν λωρίδα τοῦ χωραφιοῦ, ἀφήνουν διὰ τὰ ζῶα ἓνα τμήμα ἀθέριστον πού νὰ ὑπάρχη ἐκεῖ κοντὰ ἓνα χαμόδενδρον. Ἀπὸ τὸ σημεῖον αὐτὸ ὁ νοικοκύρης, ἐνῶ στρέφεται πρὸς ἀνατολὰς καὶ κατόπιν πρὸς δυσμᾶς, θὰ θερίσῃ ἀπὸ τρεῖς δρεπανιές. Τὰ στάχυα αὐτά, πού λέγονται ποθέρι, τὰ τοποθετεῖ κάτω εἰς τὸ χωράφι, ἐπάνω δὲ εἰς αὐτὰ οἱ θερισταὶ θὰ τοποθετήσουν κατόπιν τὰ δρεπάνια τῶν σταυροειδῶς καὶ θὰ τὰ φιλήσουν.

Τὴν ὥρα πού γίνεται τὸ προσκύνημα αὐτὸ τῶν δρεπανιῶν, οἱ ἄνδρες ρίπτουν εἰς τὸν ἀέρα τοὺς σκούφους τῶν καὶ αἱ γυναῖκες τὰ μαγδήλια τῶν καὶ εὐχονται :

«Ὅσο ψηλὰ πᾶν' οἱ σκουφωσιές μας,
τόσο ψηλὸ σωρὸ νὰ κάμωμε».

Μετὰ ἀπὸ τὰ συμβολικὰ αὐτὰ ἔθιμα τῶν θεριστῶν, πού ἔχουν σαφῆ εὐχρητικὸν χαρακτῆρα, διὰ τὸ αἶσιον πέρας τοῦ θερισμοῦ, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ εἶναι ἡ ἐσοδεία πλουσία καὶ καλή, οἱ θερισταὶ χαρούμενοι πίνουν εἰς ὑγείαν τοῦ νοικοκύρη καὶ τραγουδοῦν καὶ τοῦ εὐχονται :

«Νοικοκύρη, πού 'χεις τὰ χωράφια,

Ἡ ποδοσφαιρικὴ δμάς τῆς Ἐργατικῆς Ἐστίας Κυκλάδων. Δεξιὰ ὁ γεν. γραμματεὺς τοῦ Ε.Κ.Σ. καὶ μέλος τῆς τοπικῆς ἐπιτροπῆς Κυκλάδων κ. Καφετζόπουλος.

χίλια χρόνια νὰ μᾶς ζήσης
κ' ὡς τὰ 'βρες ἀπ' τὴ μάννα σου
καὶ σὺ νὰ τὰ προυκίσης».

Εἰς τὴν Κύπρον μετὰ τὸ πέρας τοῦ θερισμοῦ οἱ θερισταὶ, σύμφωνα μὲ τὸ ἔθιμον, κρεμοῦν τὰ δρεπάνια τῶν εἰς τὸν ὄμον τοῦ ἀφεντικοῦ καὶ τὸν ἀπειλοῦν μέχρις ὅτου ὑποσχεθῇ εἰς αὐτοὺς νὰ διαθέσῃ χρηματικὸν ποσὸν πρὸς διασκέδασίν των, τραγουδοῦν δὲ συγχρόνως πρὸς τιμὴν του τὸ τραγούδι τοῦ νέου πραγματευτῆ ἀπὸ τὴν Πόλιν, πού διὰ νὰ πουλήσῃ μαγδήλι εἰς τὴν νέαν ἐξήτησε τὸ ἀντίτιμον εἰς φιλί. Τὸ τραγούδι τελειώνει ἔτσι μὲ εὐχὰς εἰς τὸν νοικοκύρη καὶ τοὺς θεριστάς :

«Τζιαὶ γειά, τζιαὶ γειά τοῦ μάστρου μας τζιαὶ μὲ τ' ἀρ-
[καντικόν του
σιτάρι πού θερίζομεν σίλια μόδια ⁴ νὰ κάμη
τσαὶ τὰ ξεκοντυλίματα ἄλλον τόσον νὰ κάμη.
Τζιαὶ γειά, τζιαὶ γειά τοῦ μάστρου μας, τζιαὶ γειά τ'
[ἀρκαντικόν του
μὲ τὸ βλασσίν στοῦ σιέριν ⁵ του τζιαὶ μὲ τὸ ποτικόν ⁶ του,
νὰ μᾶς τσιερνᾶ νὰ πίνουμεν οὐλους μὲ τὸν γυρὸν τους.
Τοῦ πρωταρχάτη πρέπει του μιά πούλλα ⁷ σιταρένη
τζιαὶ τοῦ κιάγια ⁸ του πρέπει του μιά πούλλα πιτερένη
τζιαὶ τοῦ μεσίτη πρέπει του νὰ πάρη μιὰν κουλλούραν
τζιαὶ τοῦ ραάρη ⁹ πρέπει του μιά ὄρνιχα κουντούρα,
τζιέινου πρέπει μακάρισι τζι' ἔμέναν τὸ σπολλάτε ¹⁰.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΠΥΡΙΔΑΚΗΣ

1. Βάτραχος.
2. Θεριστικὸν ἐργαλεῖον μὲ τὸ ὅποιον ὁ θερίζων ἀγκυλιάζει τὰ στάχυα.
3. Τοποθεσία εἰς τὴν Νίσυρον.
4. Χίλια μόδια. 5. μὲ τὸ φλασκίν εἰς τὸ χέρι. 6. Τὸ ποτικόν. 7. εἶδος μικροῦ ψωμοῦ. 8. ὁ ἀρχηγὸς τῶν ὑπηρετῶν εἰς τὸ κτήμα. 9. Ὁ πρῶτος μετὰ τὸν πρωταρχάτην θεριστής. 10. Εὐχὴ—εἰς πολλὰ ἔτη.

Λαογραφικὰ

Τὸ «Μάτιασμα» καὶ τὰ «Ξόρκια»

Τοῦ κ. Πάνου Σπάλα

Γιὰ νὰ λέγῃ ὁ λαὸς μας τὸ «ὁ Θεὸς νὰ σὲ φυλάῃ ἀπ' τὸ κακὸ μάτι», σημαίνει ὅτι πιστεύει στὴν ὑπαρξὴ τοῦ «κακοῦ ματιοῦ», τοῦ ματιάσματος, ὅπως κοινῶς ἀποκαλοῦμε τὴ βασκανία. Καὶ πιστεύει μάλιστα, ὅσο ἴσως δὲν πιστεύει σὲ καμμιά ἀπὸ τὶς ἄλλες προλήψεις του. «Τὸ μάτι τὸ παραδέχεται ἀκόμη καὶ ἡ θρησκεία», ἀκοῦτε συχνὰ νὰ σᾶς διαβεβαιώσουν οἱ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ μας καὶ ἰδίως οἱ γυναῖκες. Φυσικὰ, ἐδῶ δὲν θὰ μᾶς ἀπασχολήσουν οἱ ἀπόψεις τῶν μορφωμένων ἢ, καλύτερα, τῶν εἰδικῶν, ἐπὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ. Θὰ τοὺς ἀκούσουμε νὰ μᾶς ὁμιλοῦν περὶ ὑποβολῆς, περὶ «μαγνητικοῦ ρευστοῦ» καὶ τὰ παρόμοια. Ἡ δική μας πρόθεση εἶν' ἄλλη. Νὰ ἐξετάσουμε τὸ ζήτημα, ὅπως παρουσιάζεται, σὰν ἓνα δεδομένο ἢ, γιὰ νὰ εἶμαστε πιὸ σαφεῖς, νὰ τὸ κοιτάξουμε τὸ φαινόμενο αὐτὸ μὲ τὰ μάτια πού τὸ βλέπει ὁ ἴδιος ὁ λαὸς μας. Καὶ ὁ λαὸς μας ξεκινώντας ἀπ' τὴν ἀντίληψη τῆς, κατὰ τρόπον ἀναντίρρητον, ὑπάρξεως τῆς βασκανίας, παίρνει μέτρα ἀμύνης κατὰ τοῦ κακοῦ καὶ μοχθηροῦ ματιοῦ. Ἐνα ἀπὸ τὰ μέσα, τὸ στοιχειωδέστερο γιὰ τὴν ἐξουδετέρωση τοῦ ματιάσματος εἶναι, κατὰ τὸ λαὸ μας πάντοτε, καὶ τὸ συχνότατα ἀκουόμενον :

—Φτοῦ σου νὰ μὴ βασκαθῆς
καὶ μάτι νὰ μὴν πάρης...

Ἐκεῖνοι πού ματιάζουν εὐκολώτερα εἶναι οἱ «μανροδέματοι» καὶ οἱ «σιμχοφροῦδηδες». Αὐτοὺς τοὺς προσέχουν οἱ γυναικοῦλες σὲ περίπτωσι πού θὰ κοιτάξουν δικὰ τους πράγματα, καρποφόρα δέντρα, ζῶα, λουλούδια ἢ κ' αὐτὲς τὶς ἴδιες. «Σκόρδα στὰ μάτια τους», μουρμουρίζουν ἀπὸ μέσα τους καὶ σταυροκοποῦνται. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο πιστεύουν ἀπόλυτα, ὅτι ἀπομακρύνουν τὸ κακὸ. Γιατὶ περὶ κακοῦ πρόκειται, κατὰ τὴν ἀντίληψη τῶν ἀπλοϊκῶν. Ἔχουν νὰ ποῦνε, ὅτι θαυμάσια ἄλογα, πανέμορφες κόρες καὶ ὑπέροχα λουλούδια σκάσανε, ἀρρώστησαν καὶ μαραθῆκανε ἀπ' τὸ κακὸ μάτι, πού δὲν τὸ πρόλαβαν... Προληπτικὰ μέτρα κατὰ τοῦ ματιάσματος θεωροῦνται τὰ διάφορα φυλακτὰ, τὸ... σκόρδο, πού κ' ἐδῶ ἀκόμα τὸ βάζουν στοὺς μᾶηδες, τὸ πέταλο τοῦ ἀλόγου, πού τὸ κρεμοῦν ἔξω ἀπ' τὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν, καὶ πολλὰ ἄλλα.

Ἐπάρουν ὅμως καὶ τὰ διάφορα λαϊκὰ «ξόρκια»,

πού ἀπομακρύνουν τὸ κακὸ. Γιὰ τὰ ξόρκια γενικῶς ἴσως ἀσχοληθοῦμε σ' ἄλλο σημεῖο μᾶς. Κι' αὐτὸ, γιὰτὶ καὶ πολλὰ εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἐνδιαφέρον πολὺ παρουσιάζουν. Ἀρκεῖ νὰ σημειωθῇ ὅτι καὶ γιὰ τὴν κάθε δυσμενῆ περίπτωσι πού ἀντιμετώπιζαν οἱ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ μας εἶχαν καὶ τὸ ἀνάλογο ξόρκι. Οἱ «ξορκιστάδες» καὶ οἱ «ξορκίστρες», πού κατὰ κανόνα ἦσαν καὶ ἐμπειρικοὶ γιατροί, ἀντικαθιστοῦσαν μὲ τὰ ξόρκια τοὺς τὰ διάφορα φάρμακα. Τὸ ἐρυσίπελας, ἔξαφνα, τὸ «πυρὸ» ἢ καὶ τὸ «ἀνεμοπύρωμα», ὅπως τὸ λέγει ὁ λαὸς μας, ξορκίζεται μ' ἓνα πανὶ κόκκινο, μὲ λιβάνι καὶ μ' ἓνα μαχαίρι, πού ἀπαραίτητως θὰ πρέπει νὰ εἶναι «μανρομάνικο». Καὶ δὲ γινόταν χροῖσι τοῦ ξορκιοῦ μονάχα κατὰ τὶς ἀρρώστειες, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὶς χαρὰς. Τὸ ρύζι πού συνηθίζουν καὶ σήμερα νὰ ρίχνουν στοὺς νεόνυμφους εἶναι ἓνα εἶδος ξορκιοῦ. Στὶς ἐπαρχίες μας πιστεύουν ὅτι ἔχει τὴν ἰκανότητα ν' ἀπομακρύνῃ τὸ κακὸ ἀπ' τὸ νέο ζευγάρι. Εἰδικὰ ὅμως ἐδῶ μᾶς ἐνδιαφέρει τὸ ξόρκι τοῦ ξεματιάσματος. Κι' ἓνα τέτοιο—ὑπάρχον πολλὰ—εἶναι κ' αὐτό :

Ἡ γελαδίτσα γέννησε
κ' ἔκανε ἓνα μοσκαράκι.
Καὶ τῆς τὸ ματιάσανε
κ' ἐκείνη τὸ ξεμάτιασε.
Κι' ἔγινε καλά,
Ἐλα, Χριστὲ καὶ Παναγιά,
Ἀνάτριχα νὰ μπῆ
ἀνάτριχα νὰ βγῆ...

Γενικῶς πιστεύεται ὅτι, ἅμα δεχθῇ τὸ ξόρκι αὐτὸ ὁ «πειραγμένος» ἀπ' τὸ μάτι, ξεματιάζεται.

Στὴ Θράκη πάλι οἱ γυναῖκες λέγουν ἓνα ξόρκι γιὰ τὸ ξεματίασμα, πού ἀρχίζει ἔτσι :

Πῆρα ἓνα μεγάλο δρόμο
σταύρωσα ἓνα λυσσάρικο σκυλί
τὸ σκότωσα.
Νὰ σκοτωθῇ καὶ τὸ κακὸ...

Συγχρόνως μὲ τὴν ἀπαγγελίαν αὐτοῦ τοῦ, ἄς τὸ ποῦμε, τετράστιχου, ἡ «ξορκίστρια» παίρνει μὲ τὰ τρία δάχτυλά της ἅλατι, τὸ ὅποιον «φέρνει βόλτες» πάνω ἀπ' τὸ πρόσωπο τοῦ ματιασμένου...

ΠΑΝΟΣ ΣΠΑΛΑΣ

Τὸ Φῶς ἀπ' τὰ Σκοτάδια

Τὰ τραγούδια τῶν Νέγρων

Στὸ θέατρο καὶ στὸν κινηματογράφο ἐλιζοῦν πάλι αὐτὸ τὸν καιρὸ ἔργα με ὑποθέσεις παρμένες ἀπ' τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἐθνολογικὴ ὑπόσταση τῶν μαύρων, γιὰ τοὺς ὁποίους στὴν Εὐρώπῃ καθιερώθηκε γενικὰ τὸ ὄνομα «Νέγροι». Μὲ τὴν ἥμισυ ἑλληνικὴ αὐτὴ λέξη, ποὺ πολιτογραφήθηκε μετὰ τὸν πρῶτο παγκόσμιον πόλεμον σ' ὅλο τὸν κόσμον, διακρίνονται ὁμαδικὰ οἱ Μαῦροι με τὶς παντοειδῆ διαβαθμίσεις καὶ παραλλαγές των. Παράδοξη εἶνε ἡ ψυχροσύνη τῶν φυλῶν αὐτῶν γιὰ τὴ σύγχρονη ἐποχὴ τῶν ὑπερολιτισμένων λαῶν καὶ τῶν ἡγετῶν τῆς παγκόσμιας διανοήσεως καὶ συναρπαστικὴ γιὰ ὅσους ἡ κατάχρησις τῆς ψυχανάλυσεως καὶ ἡ μανία τῆς ἐκζητήσεως νέων ἀγνώστων φρικιάσεων ὠδήγησε ἀναδρομικὰ πρὸς τὶς ἐκδηλώσεις τοῦ πρωτόγονου ἐνστικτοῦ.

Οἱ φυλὲς τῶν Νέγρων, ποὺ προβάλλουν ἐκ νέου στὴν ἡμερησία διάταξη, ἔχουν μιὰ συγκινητικὴ ἱστορία, ποὺ ἀποκρυσταλλώνεται σὲ μιὰ συγκινητικὴ τέχνη. Γιὰ τὴν τέχνη αὐτὴ, τὴ βαθιὰ συνυφασμένη με τὴν ἱστορία τῶν Νέγρων, με προωθεῖ σήμερα ἡ ἐπικαιρότης νὰ μιλήσω στοὺς ἀναγνώστας τῆς «Εργατικῆς Ἑστίας».

Ἄν ρίξουμε μιὰ σύντομη ἀναδρομικὴ ματιὰ στὴν ἱστορία τοῦ ἐμπορίου τῶν μαύρων, θὰ ἰδοῦμε ὅτι οἱ πρῶτοι σκλάβοι μεταφέρθηκαν ἀπ' τὴν Ἀφρική καὶ ξεφορτώθηκαν στὴ Βιρτζίνια στὰ 1619. Ἀπ' τὴν χρονολογία αὐτὴ τὸ ἐμπόριο τῶν μαύρων τροσκεινεται καὶ ἀκμάζει ἐπὶ δύο ὁλόκληρους αἰῶνες. Κοπάδια ὁλόκληρα ἀνθρώπων—σὲ εἴκοσι ἐκατομμύρια τοὺς ἀνεβάζουν οἱ ἱστοριογράφοι τῆς ἐποχῆς—φορτώνονται σὲ εἰδικὰ καράβια ποὺ ἔρχονται ἀπ' τὴν Ὀλλανδία, τὴν Ἀγγλία, τὴ Γαλλία, τὴν Ἰσπανία, τὴν Πορτογαλία, καὶ ἄλλα λιμάνια τῆς «πολιτισμένης» Εὐρώπης στὶς Ἀφρικανικὲς ἀκτές, γιὰ νὰ μεταφερθοῦν καὶ νὰ πουληθοῦν. Τὸ ἐμπόριο τῶν μαύρων διεξάγεται με ἀνταλλαγὴ σὲ εἶδος: οἰνοπνευματώδη ποτὰ πρὶν ἀπ' ὅλα, ὑφάσματα ποικιλόχρωμα, γλυκά, καὶ ἀσημαντα παιχνίδια. Οἱ μαῦροι ἄνδρες πουλοῦσαν καὶ αὐτοὶ τὶς γυναῖκες τους, τὰ παιδιά τους, οἱ νέοι τοὺς γονεῖς τους, τὰ ἀδελφία τους καὶ στὸ τέλος φορτώνονταν καὶ οἱ ἴδιοι με τὴ βία. Τὰ τρισάθλια αὐτὰ πλάσματα οἱ ἔμποροι τᾶρριχναν ὁλόγυμνα στὰ ἀμπάρια τῶν καραβιῶν ποὺ τὰ μετέφεραν γιὰ νὰ τὰ πουλήσουν. Στὸ διάστημα τοῦ ταξειδιοῦ, οἱ ναῦτες δὲν ξεχοῦσαν πὸς ἦταν Χριστιανοί. Ἐξανάγκαζαν

τοὺς μαύρους, ποὺ δὲν εἶχαν τὴν παραμικρὴ ἰδέα τοῦ Θεοῦ, νὰ κάνουν τὴν προσευχὴ τους, πρῶτ, μεσημέρι καὶ βράδυ. Ἡ προσευχὴ αὐτὴ στάθηκε ἡ πρώτη ἀχτίδα τοῦ φωτός ποὺ ἔσχιζε τὰ σκοτάδια τῆς βασιτισμένης ζωῆς τους. Ὅταν τελείωνε τὸ ἀνεκδιήγητο ταξίδι καὶ ἔφθαναν στὰ λιμάνια, οἱ νεοφερμένοι τότε ἀπ' τὴν Εὐρώπῃ ἄποικοι τῆς Ἀμερικῆς ἔσπευδαν ν' ἀγοράσουν τοὺς μαύρους, καὶ τοὺς ἔπαιρναν στὶς φυτεῖες τους, ὅπου τοὺς ὑποχρέωναν νὰ δουλεύουν σκληρὰ με τὴν ἀπειλὴ τοῦ καμτσικοῦ καὶ τοῦ πιστολιοῦ τοῦ ἀρχηγοῦ τους.

* *

Μὰ μέσα στὰ σκοτάδια τῶν μαύρων ψυχῶν ἄρχισε κάποτε νὰ ἐπιφοιτᾷ κάποιο φῶς. Τὸ φῶς τοῦ Χριστιανισμοῦ, ποὺ μετάγγιζαν ὡς τὰ βάρη τῆς ἀνεξερευνητῆς ὡς τότε μαύρης ἠπείρου ἡρωϊκοὶ ἱεραπόστολοι γεμάτοι αὐτοθυσία. Οἱ κύριοι ἐξ ἄλλου τῶν μαύρων ἐπέβαλλαν τὴ Χριστιανικὴ λατρεία καὶ στοὺς δούλους. Καὶ ἔτσι ἄρχισαν νὰ βρίσκουν τὴ λύτρωσή τους οἱ μαῦρες ψυχές. Ἀπὸ προσήλυτοι τῆς παρηγορήτρας θρησκείας ἄρχισαν νὰ γίνονται με τὸν καιρὸ ἀπόστολοι καὶ εὐαγγελιστὰί της. Κατηχοῦσαν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τοὺς ἀδελφούς τους, αὐτοσχεδιάζοντας ἱερὰ κείμενα καὶ πρωτογόνους αἴνους καὶ ψαλμούς, ποὺ ἀναπνεύσαν αὐθόρμητα ἀπ' τὶς νεοφώτιστες παιδιαστικὲς ψυχές. Ἐτσι με τὸν καιρὸ δημιουργεῖται ἡ λειτουργικὴ φιλολογία τῶν Νέγρων, —μονόφωνα θρησκευτικὰ ἄσματα καὶ χορωδίες, καὶ αὐτοσχεδίες ἀνταποκρίσεις νεοφώτιστων πιστῶν. Μιὰ ἀνθησις ὅπως ἐνστικτώδους ποιήσεως καὶ μουσικῆς ἀγνότατης, ποὺ ἀναβλύζει ἀπ' τὰ τρισβάθα ψυχῶν διψασμένων γι' ἀγάπη.

Τὰ τραγούδια αὐτὰ μᾶς δίνουν τὴ διαπασῶν ἐνὸς ἄδολου καὶ πρωτόγονου θρησκευτικοῦ λυρισμοῦ. Ἔχουν τὸν ραψωδικὸ χαρακτῆρα τῶν ἀγνῶν ὁμαδικῶν δημιουργημάτων. Ἀνόνητες αὐτοσχεδίες μολπῆς ἀγνώστων μαύρων τροβαδούρων, ποὺ ἀλητεύουν ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριὸ γιὰ νὰ κατηχήσουν τοὺς ἀδελφούς των με τὶς στροφές εὐλαβικῶν προσευχῶν. Παραφράζουν μ' ἔγαν ἄμορφο παιδιαστικὸ τρόπο τὰ κείμενα τῶν Ἱερῶν Γραφῶν, μεταδίδοντας σ' αὐτὰ τὴν εὐκρίνεια καὶ τὴν περιπάθεια μιᾶς ἀγνῆς ψυχῆς ποὺ ξαναπλάθει τοὺς Χριστιανικοὺς θρούλους με δικό της τρόπο. Ὁ μυστικισμὸς τους ἀποπνέει μιὰν ἀγιάτρευτη ψυχικὴ νοσταλγία. Πολλὰ τραγούδια εἰ-

ναι ἐλεγείες. Ἄλλα ρυθμικὰ ρεσιτατίβα με χαρακτηριστικὲς συγκοπές, προμηνοῦν τοὺς σπασμένους ρυθμούς καὶ τὶς θρησκευτικὲς μετατροπές τῆς σημερινῆς μουσικῆς τῶν Νέγρων, γεμάτες ἀπὸ μυστικιστικὲς ἐκστάσεις. Εἶνε ἡ ἀγνὴ πεμπουσία τῆς μουσικῆς τῶν Νέγρων, πρὶν ἐκφυλισθῆ στὰ ὀργιαστικὰ παραληρήματα τῆς σύγχρονης τζαζ.

Τὰ τραγούδια αὐτὰ θὰ ἦταν χαμένα σήμερα μετὰ τὴν κατάλυση τῆς σωματεμπορίας, ἂν δὲν τὰ περιέσωζαν σὲ εἰδικὲς συλλογές τὰ Ἀμερικανικὰ πανεπιστήμια τοῦ Χάμπτον, τοῦ Κάλχομ, τοῦ Φίσκ, καὶ τῆς Ἀτλάντας. Ἐτσι, διατηροῦνται ὡς σήμερα ἀκέραια στὴν ἀγνὴ πρωταρχικὴ τους διατύπωση τριακόσια σαράντα θρησκευτικὰ τραγούδια τῶν Νέγρων, ὅλα με τὴν ἴδια ἐκτυπῆ σφραγίδα τῆς ἐντονης ψυχικότητος, τῆς ἐγκαρτέρησις καὶ τῆς πονεμένης λαχτάρας. Μέσα στὴ σειρά αὐτῶν τῶν τραγουδιῶν βρίσκουμε ἀληθινὰ ἀριστουργήματα. Σ' αὐτὰ ἡ νοσταλγικὴ ἀναζήτησις τοῦ Ἀπείρου καὶ ὁ ὁμαδικὸς πόνος τῆς ἀνθρωπότητος βρίσκουν τὴν πρὸ αὐθόρμητη καὶ ἐντονη ἀπόδοσις μέσα σ' ἓνα θρόισμα φτερῶν ποὺ ἀποζητοῦν ν' ἀνεβοῦν ὡς τὸν Παράδεισον. Ἀξέχαστη μοῦ παραμένει ἡ ἐντύπωση ποὺ μοῦ προξένησε ἡ «Σταύρωσις» ὅταν τὴν ἄκουσα γιὰ πρώτη φορὰ στὸ Παρίσι ἀπὸ τὴ μαύρη καλλιτέχνη τῆς τραγουδιοῦ Μαίρναν Ἀντερσον, τραγουδισμένη με τὸν παλμὸ μιᾶς ἀπλῆς αἰσθαντικῆς μελωδίας:

«Σταύρωσαν τὸν Θεὸ μου—τὸν σταύρωσαν σκληρὰ.—Κι' ἐκεῖνος δὲν πρόφερε οὔτε μιὰ λέξη πίκρας.—Κέντησαν με λόγην τὴν πλευρά του—χωρὶς νὰ πῆ μιὰ λέξη.—Κι' ὁ Κύριος ὁ καρφωμένος ἐπάνω στὸ Σταυρὸ—ἔγειρε τὸ κεφάλι καὶ ξεψύχησε...»

Στοὺς τόνους τῆς «Σταύρωσεως» μεταδίνεται ἡ φρικίασις τῆς θείας μαζῆς καὶ τῆς ἀνθρώπινης τραγωδίας, σὰν ἡχὸ προαιώνιων παθῶν. Κι' ἀκούοντας τὶς δακρυστάλαχτες αὐτὲς φράσεις διερωτᾶται κανεὶς ἂν ἡ τέχνη ὅλη δὲν εἶνε μιὰ ἔκφρασις ἀσυνειδητοποίητη καὶ ἀνεξέλεγκτη τῆς ἀγνῆς καὶ ἀκαλλιέργητης

ἀνθρώπινης ψυχῆς. Ἡ τέχνη ἢ ἀληθινὴ, ἢ φυσικὴ καὶ ἀβίαστη καὶ ἀνόθευτη. Κι' ὁ μουσικὸς μελετητῆς ὁ σοφός, ποὺ βασάνισε τὴν ἔμπνευσή του στὸ κριτήριο τῆς γνώσεως τῆς ἐμπεριστατωμένης, σκέπτεται πόσο μάταιες στάθηκαν οἱ τόσες του ἐρευνες καὶ οἱ προσπάθειες καὶ οἱ ἀγῶνες του γιὰ νὰ φθάσῃ στὶς κορυφές τῆς ἐπιστημοσύνης ἐμπρὸς στὸ ἔργο τῶν ἀγνώστων αὐτῶν Νέγρων ραψωδῶν, ποὺ ἔφθασαν στὸ ὕψος τῶν μεγαλύτερων διδασκάλων τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, με μόνη τὴν φλογερὴ διαίσθησις τῆς ἀγνῆς ψυχῆς τους καὶ τὸ ἀναπτέρωμα ποὺ ἔδινε στὴ φαντασία τους ὁ πόνος. Στὴ βίβλο τῶν ἀπλῶν αὐτῶν θρησκευτικῶν τραγουδιῶν μπορούμε νὰ σταματήσωμε σὲ πολλὰ σελίδες. Μολπῆς ἀνήκουστης ὡς τότε θλιβερῆς νοσταλγίας, τὰμ-τὰμ λικνιστικὰ μονότονα, πρωτόγονα ἀγροτικὰ τραγούδια, θρησκευτικὰ ἄσματα ἀγνὰ καὶ πηγαῖα στὴν ἄμορφη διατύπωσή τους. Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ συλλέγονται καὶ ἐναρμονίζονται ἀπὸ μουσικοὺς τῆς Νέας Ὑόρκης:

«Νιὼθω σὰν ἓνα ὄρφανὸ—μακρὰ ἀπ' τὸ σπῆτι μου, τόσο μακρὰ!—Φορὲς φορὲς βλέπω πόσο δρόμο ἔκανα γιὰ νὰ τὸ φθάσω—καὶ βρίσκομαι πάντα τόσο μακρὰ του.—Καὶ τὸ ταξίδι πρὸς τὸ ὄρος Σιών δὲν τελειώνει.—Πότε νὰ φθάσω στὸ ἱερὸ αὐτὸ ὄρος—νὰ τ' ἀνεβῶ γονατιστὸς γιὰ νὰ φθάσω στὴ θεία κορυφή του.»

«Τὸ σπῆτι μου βρίσκειται ἐμπρὸς σ' ἓνα βαθὺ ποτάμι.—Πόσο θὰ ἤθελα νὰ μπορούσα νὰ τὸ περάσω—γιὰ νὰ φθάσω στὴν ποθητὴ Γῆ τῆς Ἐπαγγελίας!—Ὁ ἀδελφέ μου, θὰ ἤθελες νάλθης μαζὴ μου—νὰ κάνωμε τὸ γύρο ὡς τὶς πηγές τοῦ ποταμοῦ—καὶ ἀπ' τὴν ἀντίπεραν ὄχθη του—νὰ φθάσωμε στὴ Γῆ τὴν ποθητή.—ἔκει θὰ βροῦμε τὴ γαλήνη.»

Ποῦ ἐδρεῖ, ἀλήθεια, τὸ μυστήριον τῆς συγκινησεως ποὺ ἀναδίνουν τ' ἀπλοῖκα αὐτὰ τραγούδια; Ἡ ἀκρόασή τους, μιὰ φορὰ, ἐξαγνίζει ἀπὸ τὸ πλῆθος πολλῶν ἁμαρτημάτων, στὰ ὁποῖα παρασύρει στὴν ἀφηνιασμένη ἐποχὴ μας μιὰ ἀσυγκράτητη μανία...

Σ. Κ. ΣΠ

Μας γράφουν ἀπ' τὴ Θεσσαλονίκη, ὅτι τὸ ἀρι-
στα συγκροτημένο τμήμα τοῦ «Ἐργαζομένου Κο-
ριτσιοῦ» τῆς Ἐργατικῆς Ἑστίας, πού γιὰ πρώτη
φορὰ ἔκαμε τὴν ἐμφάνισή του πρὸ τῶν ἐπισήμων
καὶ τῶν ἐργαζομένων, ἐσημείωσε μίαν πρώτης τά-
ξεως ἐπιτυχίαν.

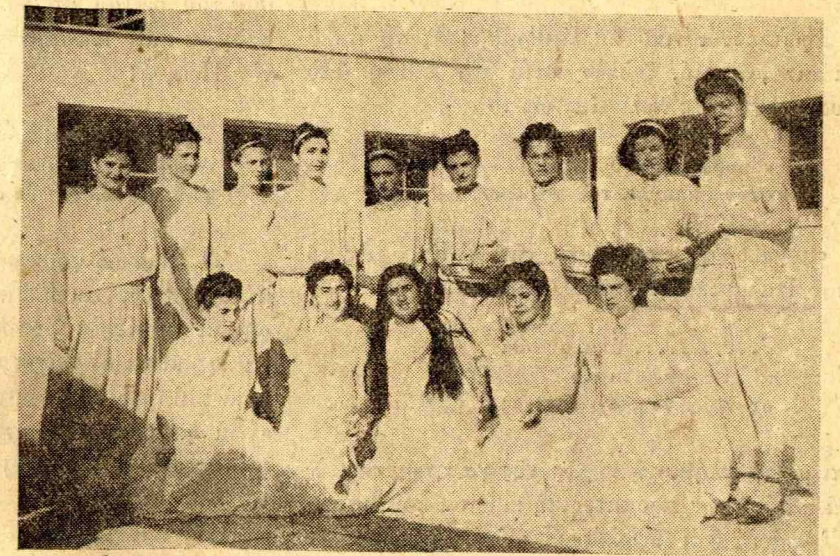
Ἔδωσε τρεῖς κατὰ σειρὰν παραστάσεις εἰς τὸ
ἐκεῖ Ἐθνικὸν Θέατρον τὸ Σαββατοκύριακον τῆς 29ης
καὶ 30ης τοῦ παρελθόντος μηνός, καὶ οἱ τρεῖς ἐπρο-
κάλεσαν τὸν ἐνθουσιασμόν τῶν θεατῶν.

Τις παραστάσεις παρήκολούθησαν οἱ ἐκπρόσω-
ποι τῶν πολιτικῶν, στρατιωτικῶν, δημοτικῶν ἀρ-
χῶν, πλήθος ἐκλεκτοῦ κόσμου, προσερχομένου ἐκ τῶν
τάξεων τῶν βιομηγάνων, ἐμπόρων, ἐπαγγελματιῶν,
καὶ μεγάλος ἀριθμὸς ἐργατῶν καὶ ἐργατριῶν.

Τόσον τὸ χορωδιακὸ, ὅσον καὶ τὸ χορογραφικὸν
πρόγραμμα ἐξετελέσθησαν τῇ συνόδῳ ὀρχήστρας,
ἀποτελουμένης ἐξ εἴκοσι μουσικῶν. Στὴ σκηνὴ πῆ-
ραν μέρος πενήντα ἐργαζόμενα κορίτσια.

Τὸ ταιριασμένο στὸ ρυθμὸ τῆς δουλειᾶς ὠραῖο
καὶ συμβολικὸ τραγούδι τ' ἀργαλειοῦ—«Ἐχει ἀση-
μένιον ἀργαλεῖο καὶ φίλντισένιο χτένι...»,—οἱ τοπι-
κῆς βορειοελλαδίτικες ἐνδυμασίαι, οἱ ἀρχαῖαι ἀμφιέ-
σεις, συνέθεταν μίαν ὠραία, μίαν ζωντανὴν εἰκόνα
τῆς ὅλης προσπάθειαις τῆς Ἐργατικῆς Ἑστίας. Πρό-
κειται γιὰ ἓνα παρήγορο μήνυμα, πού μᾶς τὸ στέλ-
νει ἡ ἀγνή ψυχὴ τῆς ἐργαζομένης Ἑλληνίδος τῆς Βο-
ρείου Ἑλλάδος. Καὶ τὸ μήνυμα αὐτὸ ἔχει τὴν ἰδιαι-
τερὴν σημασίαν του...

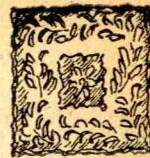

Τὸ Σπίτι

Τοῦ κ. Νίκου Σταδάτου

Ὁ ποιητὴς Γεώργιος Στρατήγης σ' ἓνα ὠραῖο ποίημά του κατόρθωσε νὰ κλείσει ὅλο τ' ἀνέκφραστο μεγαλεῖο, πὺν χαρίζει στὴ ζωὴ μας τὸ Σπίτι.

Τὸ ἀποκαλεῖ

«... τῆς καρδιάς κρυφὸ μαργαριτάρι
Καὶ τῆς ζωῆς σεμνὸ προσκνητάρι.»

Τὸ λέει ἀκόμη

«Ἀπαρτο κάστρο, πὺν ποτὲ δὲν μπαινεῖ
Καὶ πάντα ἀπὸ τῆς θύρας σου ἔξω μένει
Ἐχθρα, κακία καὶ προδοσιὰ κρυφῆ.»

Νομίζει πὺν μονάχα στὸ Σπίτι τὸ «καλὸ καὶ τιμημένο»

«... αἰώνια τῆς ἀγάπης τὴ λαμπάδα
Κρατεῖ ἀναμμένην ἀγρυπνῆ τριάδα,
Πατέρας καὶ Μητέρα καὶ ἀδελφοί.»

Καὶ συνεχίζει τὸ μεγαλόπνευστο Ὕμνο πρὸς τὸ Σπίτι γιὰ νὰ τ' ἀνεβάσει στὴ φωτεινὴ κορυφὴ μέσα στὴν κοινωνία, ὅπου ὄνειροπόλησε ὁ ἀπόστολος τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου Λασκαράτος. Γιατὶ πραγματικὰ τὸ εὐλογημένο Σπίτι, ἀπὸ τὸ πῶν μεγάλο ὡς τὸ πῶν μικρὸ, πὺν εἶναι κατὰ τὸν Δροσίνη

«Τόσο μικρὸ, ὅσο... μπορεῖ
τὴν Εὐτυχία νὰ χωρεῖ.»

ἀπὸ τὸ πρωτευουσιάνικο καλλιμάγαρο ὡς τὸ ἀπλὸ «ἐπαρχιώτικο, παλιό, ζεστό» κατὰ τὸν Σκίπη, ἀπὸ τὸ πολυσύχναστο τῆς πολιτείας ὡς τὸ

«ὄμορφο, μικρὸ σπιτάκι
στὴν ἀκροῦλα τοῦ χωριοῦ.»

ἀπὸ τὸ «μεγάλον ἀφεντοπάλατο τῆς πλάσης» ὡς τὸ Σπίτι τοῦ Παλαμικοῦ Δωδεκάλογου, πὺν

«..... ἀκολουθαί
καὶ εἶν' αὐτὸ πιστὸ
στὸν ἀφέντη, ὄχι ἐκεῖνος πρὸς αὐτό...»

τὸ Σπίτι μὲ τὸ πλήθιο ἡλιοφῶς τῆς γαληνεμένης εὐτυχίας ἀποτελεῖ τὴν προπατορικὴ κιβωτὸ πὺν διασώζει στὸ Ἄραράτ ὅ,τι ὑψηλότερο καὶ ἀληθινότερο ὑπάρχει. Κλεῖ μέσα του ὅλον ἐκεῖνο τὸν ἔμψυχο θησαυρὸ, πὺν μᾶς κάνει νὰ νιώσουμε τὴν ἀξία τῆς

ζωῆς καὶ μὲ τὴ θαλπωρὴ καὶ τὴ γλύκα του μᾶς βαλσαμώνει στὴν ἀσφυξία τοῦ πνιχτικοῦ βίου. Τὸ γλυκὸ βυζασταροῦδι. τ' ἀγγελοκάμοτα παιδάκια, τὸν προστάτη ἀδελφὸ καὶ τὴν ἀδελφὴ τὴν κρινομέτωπη, τὴ σύζυγο τὴ σεμνοπρόσωπη καὶ τὸν ἄνδρα τὸν περήφανο, τὴν πονεμένη μητέρα καὶ τὸν ἀκούραστο πατέρα, τὴ σεβάσμα γιὰ καὶ τὸν πολὺ παποῦ. Καὶ ἀκόμη τὸ οἰκογενειακὸ Σπίτι συγκεντρώνει ὅλα ἐκεῖνα τὰ ὑλικά στοιχεῖα πὺν θαρρεῖς καὶ πέφτουνε ψυχὴ ἀπ' τὴν ψυχὴ μας, ζωὴ ἀπ' τὴ ζωὴ μας, γιομίζουν τ' ἀναίσθητα αἰσθησιὰ καὶ μᾶς αἰσθάνονται, μᾶς γνωρίζουν, μᾶς νιώθουν, καὶ ἀμίλητα μᾶς μιλοῦν, καθὼς μιλάει καὶ ὁ Ποιητὴς στὸ Σπίτι

«Καὶ τὰ ψυχὰ σου ἀκόμα μὲ γνωρίζουν
Καὶ ἀγάπης λόγια γύρω ψιθυρίζουν
Τραπέζι, εἰκονοστάσι καὶ σκαμνί.»

Γι' αὐτὸ ὁ ὅλη μας τὴ ζωὴ, τὴ βρεφικὴ, τὴ νηπιακὴ, τὴν παιδικὴ, τὴ μαθητικὴ, τὴ νεανικὴ, τὴ φοιτητικὴ καὶ ὅταν κατόπιν γίνουμε μεγάλοι, ὄρμιοι καὶ μεστωμένοι καὶ σὰν περάσουμε τὴν καμπύλη πρὸς τὰ γηρατειὰ, ἀποβλέπουμε στὸ Σπίτι σὰν κάτι πὺν εἰκονίζει ὀλόκληρη τὴν ὑπαρξὴ μας, ἀφοῦ κάτου ἀπὸ τὴ στέγη του ἀνθοπλέξαμε τὰ πρῶτα μας ὄνειρα, ριζοβόλησαν οἱ χρυσές μας ἐλπίδες, ἔτρεξε «ροδόσταμο ἢ χαρὰ καὶ ἢ συμφορὰ χαλάζι», ἀκούστηκε τὸ τερέτισμα τοῦ δειλοῦ σίχου στ' ἀγνὸ τῆς νεότητος ροδόσκαμμα καὶ νιώσαμε τὸν καμνὸ καὶ τὸν πόνο κατὰ τὸν Ποιητὴ:

«Σταῖς κάμαραῖς σου μέσα καὶ στοὺς τοίχους
Θωρῶ ὄλα τὰ ὄνειρά μου καὶ τοὺς σίχους,
Τὸν πόνο, τὴν ἐλπίδα, τὸν καμνὸ.»

Ὁ Ρουσσὸ γράφει κάπου ὅτι «κάθε τακτοποιημένο Σπίτι εἶναι ἡ εἰκόνα τῆς ψυχῆς τοῦ νοικοκύρη» καὶ ἡ Κυρία Στάελ πὺν «Ὁ ὀρίζοντας τῆς γυναίκας εἶναι οἱ τοῖχοι τοῦ Σπιτιοῦ τῆς». Μὰ πῶν γενικὰ καὶ πῶν κοντὰ στὴν πραγματικὴ τὸ Σπίτι εἶναι ἡ εἰκόνα τῆς ψυχῆς τοῦ καθενὸς μας καὶ ὁ ὀρίζοντας στὴ ζωὴ ὅλων μας. Μὲ τὰ μύρια ἀόρατα μάτια τοῦ μᾶς κοιτάζει, ὅπως λέει σ' ἓνα στίχο του ὁ Οὐγκώ, καὶ μᾶς γιομίζει ἀπὸ τὴ συγκίνηση ἐκεῖνη πὺν λιγοστὲς φορὲς αἰσθανόμαστε στὴ ζωὴ μας.

Ζοῦμε μέσα σ' αὐτὸ ὅταν εἴμαστε κάτ' ἀπ' τὴ

στέγη του, ἀλλὰ ζοῦμε πῶν πολὺ κοντὰ του ὅταν χωρισθοῦμε. Ἡ σκέψη μας πετάει πάντοτε σ' αὐτὸ, ταξιδεύουμε μὲ τὴ φαντασία μας στὸν κόσμον του, δεχόμαστε ἐκστατικοὶ κάθε μακρινὸ ψίθυρό του, τὸ νοσταλγοῦμε μὲ τὴν εἰλικρινὴ νοσταλγία, πὺν μᾶς ἐρμήνευσε ὁ ἀλησμόνητος Λαυράγγας στ' Ἀπομνημονεύματά του, καὶ πάντα, ὅποτεδήποτε καὶ ὅπουδήποτε

τε βρεθοῦμε, νιώθουμε νὰ μᾶς «προσκαλεῖ» καὶ νὰ μᾶς «προσμένει», καθὼς λέει καὶ ὁ Σπιτολάτρης Μεσολογγίτης Βάρδος

«Τὸ Σπίτι πὺν γεννήθηκα, καὶ ἄς τὸ πατοῦν οἱ ξένοι,
Στοιχεῖο εἶναι καὶ μὲ προσκαλεῖ ψυχὴ, καὶ μὲ προσμένει.»

ΝΙΚ. ΣΤΑΘΑΤΟΣ

★ ★ ★

Ἡ ψυχαγωγία τοῦ λαοῦ

Μουσικὴ καὶ ἐργασία

Τῆς Κας Κ. Ν. Λίτσου

Εἶναι γνωστὸν πὺν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐπλάστηκε γιὰ νὰ τροφοδοτῆ μόνον τὸ στομάχι του, νὰ συντηρῆ μόνον τὸ σῶμα του. Ἔχει ἀνάγκη νὰ τροφοδοτῆ καὶ τὸ πνεῦμα του, νὰ καλλιεργῆ καὶ τὴν ψυχὴ του. Καὶ αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν πνευματικὴ καὶ ψυχικὴ τροφὴ μᾶς τὴν δίνουν οἱ καλὲς τέχνες.

Τὸ διάβασμα ἑνὸς λογοτεχνικοῦ ἔργου, ἡ ἀπαγγελία ἑνὸς ποιήματος, ἡ ἀκρόασις μᾶς συναυλίας, ἡ παρακολούθησις μᾶς θεατρικῆς παραστάσεως, ἡ ἐπίσκεψις μᾶς ζωγραφικῆς ἢ γλυπτικῆς ἐκθέσεως, εἶναι τὰ στοιχεῖα μὲ τὰ ὅποια ὁ ἄνθρωπος ἱκανοποιεῖ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχὴ του. Ἔτσι καὶ οἱ ἐργαζόμενοι—ὁ κάθε ὑπάλληλος καὶ ἐργάτης—ἔχουν δικαίωμα νὰ καλλιεργοῦν καὶ ν' ἀναπτύσσουν τὸ πνεῦμα, νὰ ἐκλεπτύνουν τὴν ψυχὴ τους. Ἄλλωστε γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸν ἰδρύθηκα καὶ λειτουργεῖ ἡ «Ἐργατικὴ Ἔστια». Εἶναι ὄργανισμός πῶν χρήσιμος καὶ μὲ πλατεῖα κοινωνικὴ ἀποστολή. Ὄργανισμός πὺν παρέχει στίς μᾶζες τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀπαραίτητη μετεργασιακὴ ψυχαγωγία καὶ τὴ δυνατότητα μᾶς ψυχικῆς ἀναπλάσεως.

Στὰ «Κέντρα τῶν ἐργαζομένων», πὺν λειτουργοῦν καὶ πὺν μὲ τὸν καιρὸ θὰ ἰδρυνθοῦν καὶ θὰ λειτουργήσουν σ' ὅλη τὴ χώρα μας, οἱ ὑπάλληλοι καὶ οἱ ἐργάτες μποροῦν, μᾶζυ μὲ τὴν ψυχαγωγία τους, ν' ἀντλήσουν καὶ τὴν πνευματικὴ τροφὴ τους. Ἐκεῖ θὰ βροῦν ἓνα χρήσιμο βιβλίον νὰ διαβάσουν, καθὼς καὶ τὸ ἐκλεκτὸ περιοδικὸ τῆς «Ἐργατικῆς Ἐστίας». Ἐκεῖ θὰ παρακολουθήσουν μᾶς ὀφέλιμη διδασκαλία, θ' ἀκούσουν μᾶς καλὴ μουσικὴ.

Ἀκόμα, ἐκεῖ θὰ μπορέσουν ν' ἀσχοληθοῦν καὶ πῶν οὐσιαστικὰ μὲ τὴν τέχνη τῆς μουσικῆς, συμμετέχοντες σὲ μᾶς χορωδία.

Ἔτσι, θὰ ἀντιληφθοῦν καλύτερα τὸ μεγάλο ψυ-

χοπλαστικὸ ὄλο τῆς μουσικῆς καὶ θὰ νιώσουν πόσο ἡ τέχνη αὐτὴ ἀποτελεῖ τρόπο ἐπαφῆς τοῦ ἐσωτερικοῦ τους κόσμου πρὸς κάθε ἀνώτερο καὶ ὀφέλιμο.

Ὁ ἐργαζόμενος θὰ βρῆ στὴ μουσικὴ τὸ καλλίτερο μέσο γιὰ νὰ αἰσθανθῆ—ὑστερα ἀπ' τὴ σωματικὴ ξεκούραση—τὴν ψυχικὴ γαλήνη πὺν θὰ τοῦ φέρη καὶ τὴν ἐσωτερικὴ χαρὰ, γιὰ νὰ μπορέση νὰ ἰσορροπήσῃ τίς ψυχικὲς μὲ τίς σωματικὲς δυνάμεις, πρᾶγμα τόσο ἀπαραίτητο γιὰ νὰ γίνῃ ἡ ἐργασία πῶν ἀποδοτικὴ, πῶν δημιουργικὴ.

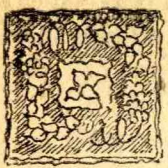
Ἡ μουσικὴ εἶναι τὸ θαυμάσιο μέσο πὺν κάνει τὴν ἐργασία νὰ πλαισιώνεται ἀπ' τὴν χαρὰ. Καὶ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη μουσικὴ ἐκδήλωσις, ἡ χορωδία εἶναι πὺν συντελεῖ πῶν ἄμεσα στὴν ψυχικὴ καλλιέργεια τοῦ ἐργαζομένου. Στὸ καλὸ καὶ μεθοδικὸ ὀμαδικὸ τραγοῦδι ἀδελφωμένοι ὄλοι μᾶζυ οἱ ἐργαζόμενοι θὰ βροῦν τὴν εὐκαιρία ν' ἀκολουθήσουν κάθε τι πὺν θὰ τοὺς φέρη σ' ἀνώτερα ἐπίπεδα. Τραγοῦδώντας ὄλοι μᾶζυ ἓνα ἔθνικὸ τραγοῦδι θὰ νιώσουν τὸ μέγεθος τῆς ἀγάπης γιὰ τὴν πατρίδα καὶ θὰ αἰσθανθοῦν ὄλο τὸ μεγαλεῖο τῆς. Τραγοῦδώντας ἓνα δημοτικὸ μας τραγοῦδι, θ' ἀκούσουν μὲς ἀπ' τὰ λόγια του καὶ τὴν ἀγνότητα τῆς μουσικῆς του, ὄλα τὰ προτερήματα τῆς Φυλῆς. Τραγοῦδώντας τὸ καλὸ, τὸ ἀληθινὸ τραγοῦδι, θ' ἀποταμιεύσουν μέσα τους θησαυρὸ ψυχικῆς καθαρότητος.

Λέγοντας πᾶν ἓνα τραγοῦδι τῆς δουλειᾶς, θὰ νιώσουν τὴν ψυχὴ τους νὰ συνδέεται μᾶζυ τῆς μὲ τὸν πῶν ἄρρηκτο δεσμό.

Ἡ μουσικὴ, λοιπόν, ἀποτελεῖ ἓνα θαυμαστὸ μέσο ψυχαγωγίας τῶν ἐργαζομένων, γιὰ τὴν δίνει χαρὰ καὶ ἀνακούφιση καὶ συντελεῖ στὸ ξεκούρασμα τοῦ σώματος καὶ τοῦ μυαλοῦ.

ΚΟΥΚΛΙΩ Ν. ΛΙΤΣΟΥ

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ "ΕΡΓΑΤΙΚΗΣ ΕΣΤΙΑΣ"

Η Κριτική Επιτροπή του Β' διαγωνισμού διηγήματος της «Εργατικής Εστίας», αποτελούμενη από τους κ. κ. Δημ. Μπαλάνο, πρόεδρο, Άλκη Θρούλο, εισηγητή, Πέτρο Χάρη, Φάνη Μιχαλόπουλο και Πάνο Σπάλα, συνήλθε στις 25 Ιουνίου έ. έ. κ' αφού άκουσε τις κρίσεις του εισηγητού άπενευμε ως εξής τά βραβεία: Α' βραβείο (250.000 δρχ.) στο διήγημα «Στόν κάμπο της Έλασσώνας» του κ. Νίκου Μπατάγια, Β' βραβείο (άπό 150.000 δρχ.) στο «Κι' ό Θάνατος γέλασε» του κ. Άρίστου Σταθοπούλου και στόν «Φώντα» του κ. Π. Λύκα, και έπαινους (άπό 50.000 δρχ.) στις «Μιζέριες» του κ. Πέτρου Φαληρέα, στους «Άνθρώπους του μόχτου» του κ. Αίμ. Δημοπούλου και στη «Συμφιλίωση» της δ. Έλ. Ταλαμπέκου. Οί άποφάσεις έλήφθησαν κατά πλειοψηφίαν. Τό διήγημα «Προκοπή στο ύπόγειο», έργο του κ. Άλ. Δραγάνη, βραβευμένου στόν α' διαγωνισμό της «Εργατικής Εστίας», εκτός κρίσεως, θά δημοσιευθί σ' έν' άπό τά ερχόμενα τεύχη μας.

Η "ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ,"

ΚΡΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΙΣΗΓΗΤΟΥ

Η συγκομική του Β' λογοτεχνικού διαγωνισμού της «Εργατικής Εστίας» είναι όπως και του πρώτου πολύ ικανοποιητική. Κανένα άπό τά δέκα διηγήματα πού έχουν υποβληθί δέν είναι φυσικά άριστούργημα κι' ούτε καθεαυτό λογοτέχνημα. Τά γνήσια λογοτεχνήματα δέν γράφονται ούτε εύκολα ούτε συχνά. Άλλά και τά δέκα αυτά διηγήματα δείχνουν άνθρωπος με άρκετά άναπτυγμένη καλαισθησία. Δέν προσκρούομε σε κανένα ένοχλητικό, χτυπητό σφάλμα γούστου.

Είχαμε φοβηθί ότι τό κλείσιμο ή τουλάχιστον ή περιορισμένη λειτουργία των σχολείων στο μακροχρόνιο διάστημα της τραγικής έθνικής μας περιπέτειας, ή γενική έλαττωματικότητα της παιδείας μας, οί άλλεπάλληλες και συχνά πρόχειρες άλλαγές εκπαιδευτικών συστημάτων θά είχαν για άποτέλεσμα μιá αισθητή πτώση της πνευματικής στάθμης. Οί φόβοι μας ένοιχόνταν κι' άπό τό γεγονός της θλιβερά έλάχιστης κυκλοφορίας του βιβλίου και του λογοτεχνικού περιοδικού. Οί διαγωνισμοί της «Εργατικής Εστίας» διαλύουν έν μέρος τις άνησυχίες μας.

Βέβαια δέν είναι σωστό άμέσως νά γενικεύει κανένας. Οί δέκα νέοι πού έλαβαν μέρος στο Β' διαγωνισμό της «Εργατικής Εστίας» όπως και οί άλλοι τόσοι πού έλαβαν μέρος στόν πρώτο είναι πολύ πιθανό νά άποτελούν έξαιρέσεις, νά έχουν ό καθένας ένα κάποιο λογοτεχνικό ταλέντο και έτσι ιδιαίτερο ένδιαφέρον για τά γράμματα. Άλλ' όπωςδ ή κύριά τους άσχολία δέν είναι ή λογοτεχνία: άντιπροσωπεύουν τόν κύκλο των ανθρώπων πού δέν έχουν άμεση και ταχτική σχέση με αυτήν. Τό ότι και σ' αυτόν τόν κύκλο εμφανίζονται άρκετοί πού ξέρουν νά διατυπώνουν τά αισθήματα και διανοήματά τους, πού δέν είναι άνύποπτοι των αξιώσεων της Τέχνης, πού κατέχουν τό γλωσσικό όργανο, πού φανερώνουν πώς υπάρχει μέσα τους στοχαστικότητα, ευαισθησία και καλαισθησία, πώς τό λογοτεχνικό περιοδικό και βιβλίο φθάνουν ίσαμε αυτούς και τους καλλιτεργούν είναι κάτι πού δέν μπορεί παρά βαθύτατα νά χαροποιήσει όσους πιστεύουν στη σημασία και στην αξία της άπλωμένης πνευματικής και καλλιτεχνικής ζωής. Διαπιστώνομε ότι ή ζωή αυτή δέν παραμένει, όπως είχαμε

άρκετους λόγους νά τό φοβηθούμε, χτήμα μερικών ειδικών.

Νομίζω ότι όφείλονται θερμότατα συγχαρητήρια σε όσους είχαν την πρωτοβουλία των λογοτεχνικών διαγωνισμών της «Εργατικής Εστίας». Οί διαγωνισμοί αυτοί έφεραν στην επιφάνεια μερικά ταλέντα, πού καθόλου δέν άποκλείεται άν θελήσουν νά δουλέψουν επίμονα και συστηματικά νά προσφέρουν άργότερα κάτι αξιόλογο στα Έλληνικά Γράμματα και προπάντων άποκάλυψε ότι ή λογοτεχνική φωνή δέ βοά στην έρημο, βρίσκει άπήχηση, διαπαιδαγωγεί....

Η Ιστορία ενός Έργάτη είναι ένα άπλό άφήγημα. Ο συγγραφέας δέν έχει την ικανότητα νά συνθέσει τά θέματά του. Άλλά περιγράφει άρκετά ζωηρά, άρκετά συγκινητικά και τή μιζέρια μιás φτωχής εργατικής οικογένειας και την ευγένεια ενός μέλους της. Καμιά στενοχώρια, καμιά στέρηση, καμιά σκληρότητα της ζωής δέν έκαμψαν την αξιοπρέπεία του. Βρήκε την ικανοποίησή του στην εκτέλεση του καθημερινού χρέους: "Όταν είταν πολύ θλιμένος τόν παρηγορούσαν τά βιβλία του και ή φύση. Η ένδόμυχη σύγκρουση πού κατέληξε σε ύποταγή στόν κληρο του δέν άποδίνεται δραματικά, άλλ' όλες οί φράσεις έχουν τόν παλμό της ειλικρίνειας. Η λιτότητά της, πού άποκλείει κάθε ύποψία «φιλολογίας», είναι παραστατική και μεταδίνει τή διάθεση της έγκαρτέρησης, πού τελικά κυριάρχησε. «Παραδέχονταν πώς κάποια άνώτερη δύναμη παρακολουθεί και κατευθύνει τή μοίρα στα όντα της δημιουργίας» είναι τό συμπέρασμα της «ιστορίας αυτής ενός φτωχού λυπημένου παιδιού», της ιστορίας αυτής πού παρ' όλη την έλλειψη άριότητάς της διαχύνει μιάν ήπια μελαγχολία και πολλή αγάπη για τή δουλειά.

Η «Συμφιλίωση» είναι ή ιστορία ενός τρακ μιás μαθήτριας του Ωδείου πού την ώρα των εξετάσεων της είδε μπροστά της την άστυγή φυσιογνωμία του Μπετόβεν και έμποδίστηκε νά παίξει την Άπασιονάτα του. Άργότερα συμφιλιώθηκε μαζί του, άλλα την πρώτη φορά άπέτυχε άπό άμεση ύπαιτιότητά του. Η

σκηνή αυτή άποδίνεται με άρκετό κέφι, με άρκετό χιούμορ, άλλα δέν έμφυσήθηκε μέσα της καμιά γενικότητα. Παραμένει ένα μικρό έπεισόδιο χωρίς προέκταση.

Στην Προκοπή στο Ύπόγειο κυριαρχεί ή μορφή του διαλόγου. Έχει κίνηση και ζωηρότητα, άλλα σύγχρονα ό συγγραφέας παρασέρνεται σε πολλές φλυαρίες, οί όποιες έμποδίζουν τό νόημα των συζητήσεων νά διαμορφωθεί άναγλυφικό. Ο συγγραφέας φαίνεται νά θέλει νά ύμνήσει τόν άθλητισμό, πού μόνος μπορεί ν' άνακουφίσει άπό την πίεση της καθημερινής καθιστικής δουλειάς στο γραφείο, πού μόνος θά δώσει τή δυνατότητα στο σώμα και μέσον αυτού και στο πνεύμα νά μην πάθει άγκύλωση και νά μην μαραθεί. Η κεντρική όμως ιδέα θιλάσσεται άπό τους υπερβολικούς φόρους.

Στά Λογιστικά Ταξίδια ένας λογιστής κάθε φορά πού άναγράφει στα τετάρια του τό όνομα μιás μακρινής χώρας με την όποία τό γραφείο του έχει δοσοληψίες την άνασταίνει μπροστά στα μάτια του. Έτσι ταξιδεύει. Υπάρχει στο άφήγημα αυτό άρκετή φαντασία κι' άρκετή περιγραφική, παραστατική ικανότητα. Άντιλαμβανόμαστε επίσης ότι ό συγγραφέας έχει διαβάσει πολλά ταξιδιωτικά βιβλία, ότι ή γεωγραφία τόν έλκύει και τή σπουδάζει. Γνωρίζει τό τυπικό χαρακτηριστικό γνώρισμα της κάθε χώρας και ή κάθε εικόνα του μιás μεταφέρει σ' ένα ιδιαίτερο κλίμα. Άλλ' ό τρόπος του είναι πολύ άπαριθμητικός, πολύ διαλυμένος, πολύ έπαναληπτικός. Η διάθεσή του για φυγή τεμαχίζεται και έτσι τελικά είδαμε περισσότερο νά ξετυλίγεται μπροστά μας μιá κινήματογραφική ταινία παρ' ό,τι μιás συνεπήρε ή νοσταλγία του ταξιδιού και της άπόδρασης.

Η Πέννα μου έχει συγγένεια με την Ιστορία ενός Έργάτη. Έχει ένας εργατής, έδω ένας γραφιάς πού καθώς μελανιάζει κόλλες χαρτί αισθάνεται νά τόν προσκαλεί στο ύπαιθρο τό άρωμα της άνοιξης, έγκαρτερούν. Ο μισθός είναι λίγος, μιá ή συναίσθηση ότι είναι κανένας όφελιμος δίνει τή δύναμη της άντοχής. Άλλωστε τό βράδι ένας περίπατος επαναφέρει τή γαλήνη στο νοῦ και στην ψυχή. «Με νέα όρεξη κατόπιν θά μπορέσω νά μελετήσω στο σπίτι μου κάτι πού θά με έφοδιάσει με νέα έφόδια στόν άγώνα της ζωής». Η Πέννα μου, όπως και ή Ιστορία του Έργάτη, έχει μιá απλότητα, μιá λιτότητα πού μαρτυρούν την ειλικρίνεια, πού έμποδίζουν νά άποκομίσουμε την έντύπωση μιás ήθιμοπλαστικής, διδαχτικής πρόθεσης, μιás θελημένης στάσης. Τό αισθημα της φύσης είναι ζωηρό. Άλλά και έδω υπάρχει πολλή περισσότερη άφηγηματικότητα, περιγραφικότητα, παρά σύνθεση.

Οί Άνθρωποι του Μόχτου είναι μιá πολύ παραστατική εικόνα έμποτισμένη άπό λυρισμό της φθινοπωριάτικης φύσης. Ύπόθεση σχεδόν δέν υπάρχει. Οί Άνθρωποι του Μόχτου μπορούν νά χαρακτηρισθούν πεζό τραγούδι. Βέβαια μιás γεννιούται μερικές άμφιβολίες πώς ό Δουλευτής της Γης—τέτοιος μιás παρυσιαίζεται τό κύριο ή άκριβέστερα μοναδικό πρόσωπο του τραγουδιού—μπορεί την ώρα πού μοχθεί σκληρά νά άτενίζει άμέριμνος τις καθαρές όμορφές της φύσης, νά βλέπει τή φύση σαν θέαμα, και όχι σαν ένα στοιχείο άπό τό όποιο έξαρτάται άμεσα άν τό χωράφι του θά καρ-

ποφορήσει ή όχι. Άλλ' όπωςδ ήποτε δέν μπορούμε νά μην προσέξομε ότι οί Άνθρωποι του Μόχτου έκδηλώνουν κι' όξεια παρατηρητικότητα και γνήσια ποιητική διάθεση. Μερικές πινελιές έχουν συλλάβει έξαιρετα τόν τόνο του φθινοπωριάτικου, νοτισμένου άπό τά πρωτοβρόχια τοπίου.

Με τόν Φώντα ξεπερνούμε τό επίπεδο του άφηγηματος. Ο Φώντας είναι ένα πραγματικό διήγημα πού περιστρέφεται γύρω άπό μιá ερωτική ύπόθεση. Δυστυχώς ό συγγραφέας, όπως όλοι οί πρωτόπειροι, παρασύρθηκε στην υπερτραγικότητα ή υπερτραγικότητα είναι άναγλυφική και έτσι συλλαμβάνεται εύκολότερα άπό τις άποχρώσεις. Δέν κατανόησε ότι ή υπερτραγικότητα δέν έχει τή θέση της στο σύντομο διήγημα, γιατί καθώς δέν προφθάνει νά προετοιμασθεί προβάλλει άυθαίρετη κι' αισθητικά άδικιολόγητη, και συνεπακόλουθα άπίθανη. Άλλ' όλοι οί τύποι του διηγήματος είναι άδρά ζωγραφισμένοι, έχουν πλαστικότητα. Η ψυχολογία τους δέν είναι έσφαλμένη: είναι μόνον πολύ μονογραμμική, πολύ άπλουστευμένη. Ο συγγραφέας του Φώντα έχει πολλές δυνατότητες: άρκει ν' άποχτήσει τό συναίσθημα του μέτρου και περισσότερη εύλυγσία.

Τό Στόν Κάμπο της Έλασσώνας είναι υπερφορτωμένο άπό πολλές τεχνικές λεπτομερειακές περιγραφές της εργασίας σ' ένα ξυλουργικό εργοστάσιο. Οί λεπτομέρειες αυτές δέν έχουν τή θέση τους σ' ένα διήγημα πού δέν μπορεί ποτέ νά είναι ένας οδηγός μαθητευόμενου. Άλλά παράλληλα άποδίνεται πολύ έντονα και πολύ τεχνικά ό συνδυασμός φλογερότητας και παιγνιδιάρικου τόνου πού συνυφαίνονται σ' έναν έρωτα πού είναι προορισμένος νά είναι εφήμερος και παροδικός. Τό όλο διήγημα έχει άδρή άρρενωπότητα. Η συμφιλίωση με τό σκληρό μόχθο δέν γίνεται μέσον της έγκαρτέρησης άλλα μέσον της άποφασιστικότητας, της θέλησης νά υπερνικηθούν όλες οί δυσκολίες και οί κίνδυνοι πού στήνει σαν παγίδες ή σκληρή βιοπάλη. Οί ισχυρές κρίσεις, οί ίσοροπημένοι όργανισμοί υπερισχύουν, νικούν, είναι τό συμπέρασμα. «Σε νίκησα, Κύριε Χάρη! Οί νέοι άνθρωποι πού δέν ύποφέρουν άπό βαριά άρρώστεια, πού δέν ήρθε ή ώρα ή άναπόφευγη νά σου παραδώσουν την ύπαρξή τους, δέν πρέπει νά σ' άφήνουν νά τους πέρνεις άνενόχλητα ό,τι πολυτιμότερο έχουν. Κι' άν χρειαστεί, κόπιασε πάλι νά μετρηθούμε». *Διονύσιος*

Οί Μιζέριες μιás εξιστορούν τις περιπέτειες ενός καθηγητή πού στάλθηκε σ' ένα νησί, όπου με τό γλισχρο μισθό του είτανε άδύνατο ούτε νά τραφεί ούτε νά εύρει στέγη. Ύποχρεώθηκε νά άποχωρήσει άπό την ύπηρεσία. Τό παράπονο είναι ύπόκοφο, καθόλου κραυγαστικό: συνυφαίνεται άριστα με μιá λεπτότατη ειρωνεία. Ο συγγραφέας φαίνεται νά ξέρει ότι όργανο της Τέχνης είναι ή ύποβολή. Όλη ή γνώριμη πικρία της άπογοήτευσης μετά την κατοχή, όταν διαψεύσθηκαν οί ύποσχέσεις πού έδινε σάταλα τό ραδιόφωνο και πού έκαναν σχεδόν όλους τους άκροατές πού τό άκουαν και με κίνδυνο της ζωής τους για ν' άντλήσουν άπ' αυτό κάποια δύναμη άντοχής, νά πιστέψουν ότι με την Άπελευθέρωση θ' άπλωθεί σ' όλη τή Γη ή Δικαιοσύνη και ή Εύμερία άποδίνεται διακριτικότερα και άκριβώς γι' αυτό συναισθανόμαστε τό σπαραγμό του συγγραφέα.

Κι' ό Θάνατος γέλασε είναι ή ιστορία ενός

καταγκαιοπαίχτη που θέλει ίσαμε την τελευταία του στιγμή να περιβάλλεται από τα χαρτονένια σκουριά προ-σωπα με τα οποία έζησε, που είναι ή αγαπημένη συντροφιά του, που ζητά απ' αυτά να τον συνοδέψουν με το γέλιο τους, να του ανταποδώσουν την ευθυμία με την οποία τα προίκισε. Το κομικό και το δραματικό στοιχείο συμπλέκονται εξαίρετα σ' αυτό το διήγημα που είναι σύγχρονα έμποτισμένο από άπειρη στοργή και καλωσύνη για το βασανισμένο άνθρωπο. Είναι ένα διήγημα που μαρτυρεί και φαντασία κ' εφευρετικότητα και λεπτότατη ευαισθησία' μέσ' απ' αυτό το διήγημα νομίζω ότι ένα πολύ αξιοπρόσεχτο λογοτεχνικό ταλέντο αρχίζει να εκδηλώνει την παρουσία του.

Εισηγηθεί, χωρίς φυσικά ν' άρνούμαι καθόλου ότι άλλες γνώμες μπορεί να είναι επίσης ύποστηριξιμες κ'

ότι είναι ένδεχομένο ή μάλλον πιθανό μιά που κανένα από τα διηγήματα που έχουν υποβληθεί δεν ξεχωρίζει αισθητά πάνω στα άλλα, ή συζήτηση της ολομέλειας της επιτροπής να καταλήξει σε άλλες όρθότερες αποφάσεις από κείνες που προτείνω, να πάρει το α' βραβείο το Κι' ο Θάνατος γέλασε, το β' οι Μιζέριες και το γ' το Στόν Κάμπο της Έλασσώνας. Προτείνω επίσης να επαινεθεί για τις λυρικές του άρε-τες το Οί Άνθρωποι του Μόχτου. Άξιος έ-παίνου θα ήταν κι' ο Φόντας.

Πάντως νομίζω ότι πρέπει να χαιρετισθεί με ιδιαί-τερη χαρά και να εξαρθεί το γεγονός ότι όλοι αυτοί οι νέοι που καταπιάνονται ερασιτεχνικά με τη λογοτεχνία κατέχουν το γλωσσικό όργανο και έχουν και συνείδηση του τι σημαίνει λογοτεχνικό ύφος.

ΑΛΚΗΣ ΘΡΥΛΟΣ

***

ΣΤΟΝ ΚΑΜΠΟ ΤΗΣ ΈΛΑΣΣΩΝΑΣ

Α' Βραβείο του Διαγωνισμού της «Έργατικής Έστίας»

Κάτι μέρες, σκοτεινότερες κι' από της άσέληνης νύχτας τη μαυρίλα, με ρίξανε άσπλαχνα, πριν από λίγο καιρό, σ' ένα ξυλουργικό εργοστάσιο της Έλασσώνας—πεντακόσια τόσα χιλιόμετρα από την Άθήνα. Είμαστε κει, τέσσερις Άθηναίοι κι' ένας Πειραιώτης, εγώ, πέντε. Χίλιους κιντύνους άπαντήσαμε στο ταξίδι μας' παίξαμε τη ζωή μας κορόνα-γράμματα. Μά τι να κάνεις;.. Έτσι είναι ή ζήση σήμερα: άχαση, γεμάτη μιζέρια. Και, πολλές φορές, για να μην τήνε στερήσει κανείς, μοιρολατρικά, από τον έαυτό του, αναγκάζεται να βάλει στοίχημα με το Χάρο, αυτόν τον ίδιο τον έαυτό του.

—Έλα δώ, κύριε Χάρε. Στοίχημα θές ;.. Στοίχημα. Δέ χαλάμε χατήρια. Βγάλε το σακκάκι σου να παλαίψουμε. Όταν θα μου βάλεις πλάτη, θα μου πάρεις τη ζωή. Όταν θα σου βάλω εγώ πλάτη, δεν θα σου πάρω τίποτα. Μ' άφτάνει ή ζωή. Κι' αρχίζει το πάλεμα.

Σίριζα στον κάμπο, εκεί, απ' όπου αρχίζουνε τα σπίτια κι' ανεβαίνουνε προς την άγορά του χωριού, είναι το παλιό, μισοσρελωμένο τζαμί, που σήμερα είναι το ξυλουργικό εργοστάσιο.

Άπό την ώρα, που ο ξανθός Ήλιος θα προβάλλει γελαστός πίσω από τα βουνά της Τσαοιτσάνης, μέχρι που ή κυρά Δύση θ' άπλώσει το μαβιμαντί της, οι μηχανές δουλεύουνε άκατάπαντα. Ο καταράχης σχίζει, άργά-άργά και ρυθμικά, τα κούτσουρα—κάτι μεγάλη κούτσουρα, που ένας άνθρωπος να τ' άγκαλιάσει τα χέρια του δέ φτάνουν—και τα βγάξει πλάκες. Άπό κει περνούν, μία-μία πλάκα, σ' ένα άλλο μηχανήμα, που όσο άπλό είναι τόσο και

πολυθόρυβο, που λέγεται δίσκος και που δουλειά του είναι να βγάξει τις «παραφέδες», δηλ. τις άχρηστες φλούδες, από τις πλάκες. Τελευταία, τις άνισες αυτές πλάκες τις πέρνουν οι κορδέλες και κόβουνε σανίδες, καντρόνια και σκουρέτα. Γι' αυτό, όσο είσαι μέσα στο εργοστάσιο, αισθάνεσαι μιά βαρεία μυρο-διά ρετινιού να τρυπώνει στα ρουθούνια σου, τόσο βαρεία, που θα ρορεις ότι βροίσκεσαι, σ' ώρα καλοκαιρινού μεσημεριού, μέσα σ' ένα άπέραντο και φουντωμένο δάσος. Όλα αυτά τα είδη ξυλείας βγαίνουν έξω από το πολυθόρυβο εργοστάσιο, στο ύπαιθρο, και γίνονται ντάνας. Έργάτες ειδικοί, τα πέρνουν και τα ντανιάζουν ανάλογα με τις διαστάσεις των. Όμως είναι δύσκολη δουλειά. Κι' αν δεν ήταν ένας επιστάτης να παρακολουθεί τους εργάτες, να μετρού σανίδα τη σανίδα, θα γινότουσαν λάθη. Σ' αυτή τη δουλειά βάλανε έμένα, μιά που έχω ξαναδουλέψει υπάλληλος σε ξυλουργικό εργοστάσιο και ξέρω να κυβίζω. Γιατί δεν είναι μόνο το έπιστατικό. Πρέπει, κατά το γιόμα, να παραδώσεις δελτίο παραγωγής, αναλυτικά, δελτίο εξαγωγής και, τελικά, να κυβίσεις την παραγωγή της μέρας. Και θα θέλατε, βέβαια, να μάθετε που χρησιμεύει αυτή ή ξυλεία. Που άλλου ;.. Στην άνοιχοδόμηση. Μ' αυτήν θα φτιαχτούν πενήντα σπίτια, που ύστερα από λίγο καιρό θα στεγάσουν ισάριθμες οικογένειες, που τώρα μένουν στις λάσπες.

Σ' όλο το διάστημα που έμεινα στην Έλασσώνα γνώρισα και καλές, όμως γνώρισα και κακές, πολύ κακές, στιγμές. Μέχρι που ξεδίψασα μ' ένα ποτήρι χιόνι και χόρταση την πείνα μου μ' ένα ξεροκόμματο και δυθ-τρεις έλιές. Μέχρι που ή σφαιρα βούξε στ'

αυτιά μου και το πολυβόλο κακάρισε πάνω από το κεφάλι μου. Όμως, είναι και κομμάτι δημοφο, ν' άγωνίζεται κανείς και να κιντυεύει. Έπειτα είναι κι' οι κρίσιμες μέρες που περνάμε. Γι' αυτό, ο άγωννας κι' ο κίντυνος είναι πράματα που κάποτε τ' άποζητάμε, όπως ο μεστωμένος καρτός άποζητά το στόμα που θα τον καταβροχθίσει.

Ο ήλιος είχε τέσσερις μέρες να μās δει. Τα μαύρα σύννεφα όλο και κατέβαιναν πιο πυκνά και πιο μαύρα, που λες κι' ήθελαν να πέσουν πάνω στο νότι-σμένο πρόσωπο της γής. Άπό το χιονισμένο Όλυμπο κατέβαινε ο βοριάς και μās χτυπούσε δαιμονισμένα. Είταν χειμώνας κι' είναι κει το κλίμα πολύ χειρότερο από την Άθήνα. Τη μέρα δεν έπεφτε σταγόνα. Τη νύχτα όμως—τρεις νύχτες συνέχεια—έβροχε άσταμάτητα. Λες κι' ο κατάμαυρος ουρανός, κάθε φορά που έπερνε να σκοτεινιάσει, θυμότανε μιά βαρεία συφορά κι' αναλυότανε σ' ένα άτέρμομο, άσυγκρότητο κλάμα.

Είταν περασμένες πέντε και το καμπανάκι είχε χτυπήσει. Ο θόρυβος των μηχανών δεν άκουγόταν. Κι' εγώ, περνώντας διαδοχικά από τις ντάνες, στεκόμουνα κάθε τόσο και σημείωνα την παραγωγή. Δεν ήταν ώρα για συζήτηση. Κι' όμως !.. Νάτος ο Μάριμπα-Άντώνης, ο πολυλογός, που όλοι εκεί τότε φωνάζαν Άντωνάκη, λεβεντόγερος, κορδομένος σαν παληκαράκι, ξεσκουφωτός. Φορούσε μιά μπλε μελαμάνα και μαύρες μπότες, σίγουρα κληρονομιά των Γερμανών. Είταν άποθηκάριος. Έκανε, όμως, και το γραφιά και το μάγερα και τον έπιστάτη. Παράξενος, άστυρός, έβριζε τους εργάτες—ξάδελφος του εργολάβου βλέπεις—μá έλεγε και κάτι κουβέντες τολμηρές, γουστόζικες, κι' όλοι τότε πειράζαμε για να γελάμε. Κακός δεν μπορείς να πεις ότι είταν. Κι' είχε άπάνω του κάτι που-σε τραβούσε, που σ' έκανε να τότε συμπαθήσεις. Ήρθε και στάθηκε δίπλα μου, και:

—Έσύ, δέ θα φās ; μου είπε, με τη βραχνή, γουστόζικη φωνή του.

—Πώς... Ποιός σου είπε ότι δέ θα φάω ;

—Όχι... λέω. Γιατί άκριβηνε πάλι το συσσίτιο.

—Τα πράματα δεν άκριβήνανε.

—Μή φās.

Και, σά να μην ήθελε τη συνέχεια τούτη, άλλεξε συζήτηση.

—Όστε σās ζητήσανε έκατό χιλιάδες για μιά κάμαρα, ε ;

—Ναι.

—Τους κερατάδες... Και πώς τα περάσατε χτές, με τη βροχή, στα παλιά γραφεία ;

—Πολύ καλά... Όλη τη νύχτα είχαμε γλέντι. Κατέβηκε ή βροχή μέσα, με την όρηστρα της, κι'

ήρθε κι' ο βοριάς και ξεπατώθηκε να χορεύει.

—Έ, και τί θέλετε να σās κάνω ;

—Να μās βάλλεις κεραμίδια στη σκεπή και να μās δώσεις και μιά σόμπα. Ά !.. Κι' ένα σταμνι θέλουμε για νερό...

—Γυναίκα δέ θέλετε ;

Είπε κι' έφυγε, ενώ εγώ βάλθηκα να γελάω—να γελάω για να διώξω τη στενοχώρια, που μου καθότανε στο στομάχι, σά νάχα καταπιεί μιά μπάλα μολύβι.

Λίγο το μεροκάματο και πολλά τα έξοδα. Μά πάλι, πάρα καθόλου... Αυτό σκεφτόμαστε. Και γι' αυτό, μέσα στη στεναχώρια μας, το κέφι δέ μās άπόλειπε.

Είταν σκόλη κι' είχαμε σταματήσει από το μεσημέρι. Ο καιρός χιονιάς. Τα νερά που λιμνάζανε, δώ και κει, πάνω στην άνώμαλη γή, είχανε κρυσταλλώσει. Περπατούσες και, συχνά, νόμιζες ότι κάτω από τα πόδια σου σπάζουνε τζάμια.

Τέσσερις Άθηναίοι κι' ένας Πειραιώτης, εγώ, πέντε, μπήκαμε με θόρυβο στο καφενείο του Βαρελά και κάναμε κύκλο γύρω στη σόμπα, τρίβοντας τα ξυλιασμένα χέρια μας με χαρά, που βρήκαμε την παρηγοριά του χειμώνα να μās περιμένει. Μά δέ βρήκαμε μόνο τη σόμπα. Βρήκαμε και τον Πολυχρόνη, το μηχανικό, έναν άντρακλα μέχρι εκεί πάνω, σωστό θηρίο. Ο Πολυχρόνης, ο μηχανικός, άγαπούσε πολύ το ρακί—τόσο που και νησιτικός άκόμα παραπατούσε—και μισούσε πολύ τον εργολάβο. Τόνο μισούσε, γιατί όταν πήγαινε να του ζητήσει λεφτά για ρακί, του έδινε πάντα την ίδια ανεπιθύμητη άπάντηση:

—Δεν έχω.

—Πάλι δεν έχεις ; του έλεγε ο Πολυχρόνης και κουνούσε τις χέρες του, τόσο κοντά στη μύτη του εργολάβου, που αυτός φοβότανε να μη φάει καμιά και τραβιότανε πίσω.

Μās φώναζε στο τραπέζι του. Καθήσαμε όλοι ένα γύρω και παραγγείλαμε τσίπουρο.

—Τί έγινε, Πολυχρόνη ; Είπα εγώ, για να τον κουνήσω. Σου έδωσε σήμερα λεφτά ο Νικηφοράκης ;

—Άν μου έδωσε, λέει. Άν μπορούσε, άς μη μου έδινε... Πάω, λοιπόν, σήμερα μέσα και του λέω : —Θά μου δώσεις, λοιπόν, λεφτά.—Πάλι για λεφτά, μου λέει, ήρθε ; Δεν έχω.—Πάλι δεν έχεις λοιπόν ; Έχτες πήρες, λοιπόν, έναμισυ κατομμύριο από την Τράπεζα.—«Δεν τα πήρα για σένα».—Και τί θα γίνει, λοιπόν ; Θα γλεντάς έσύ, λοιπόν, με τις γκόμενες στη Λάρισα κι' εγώ, λοιπόν, θα γίνω καλόγερος ;

Άν δεν είχε πιεί μισή όκά ρακί ο Πολυχρόνης, θα έβλεπε ένα κρυφό χαμόγελο να χαράζει στα πρό-

σώπα όλωνών. Κι' αν δεν ανοίγει η πόρτα, να μπει ο κύρ-Γιάννης ο Χουρίδης, θα συνεχίζονταν ο λόγος του Πολυχρόνη περί του...λοιπόν.

Ο Κύρ-Γιάννης, ο Χουρίδης, είναι ένας Έλασσωνίτης γεωργός. Όμορφος, να πεις, δεν είναι—τύφλα νάχει ο παπαγάλος. Έχει, όμως, μια χρυσή καρδιά. Κι' όταν άκουσε ότι δεν κοιμόμαστε καλά τη νύχτα, προθυμοποιήθηκε να φιλοξενήσει δυο από μας στο σπίτι του,—έμένα και το μαστρο-Βαγγέλη, έναν Αθηναίο περασμένης ηλικίας,—μέχρι που να βουλευτούμε.

Μέσο τον κάμπο, δέκα βήματα από το ξεροστάσιο, είναι το φτωχικό του κύρ-Γιάννη. Φτωχικό, μα τέτοια χαρά που ένιωσα μέσα κει δεν την έχω νιώσει σε κανένα πλούσιο σπίτι της πολιτείας. Η ανυπόκριτη απλότητα, η ψυχική καλωσύνη, το φιλόξενο πνεύμα, είναι πράγματα που συγκινούν. Όμως έμένα περισσότερο απ' όλα με συγκίνησε η ομορφιά της Γιωργίτσας, της κόρης του κύρ-Γιάννη. Έχει κι' άσχημες κοπέλες η Έλασσώνα, όμως ομορφη σαν τη Γιωργίτσα μου φαίνεται πως στην πολιτεία δεν έχω δεί. Όμορφη στην ψυχή και στο σώμα, όμορφη και στο πνεύμα—αφού είναι έξυπνη όσο δεν πέρνει.

Η Γιωργίτσα μας έψησε καφέ, ο κύρ-Γιάννης μας έδωσε λαθραίο κι' η κυρά-Κούλα έβαλε κάστανα στη χόβολη.

Και τα μάτια της Γιωργίτσας άστραποβολούσαν. Κι' ένα γλυκό, μαγευτικό, χαμόγελο στόλιζε το παρθενικό προσωπάκι της, κάθε φορά που τα χείλη μου έλεγαν κάτι κολακευτικό για κείνη. Αρχισαν να μας ρωτούν, πότε ο ένας πότε ο άλλος, ένα σωρό πράγματα για την Αθήνα. Απόνηροι άνθρωποι—έξω από την Έλασσώνα δεν έχουν βγει—άνοιγαν το στόμα τους σα χάνοι καθώς άκουγαν να τους διηγούμαστε της Αθήνας τα παραξένα. Μα έγω τα μάτια μου στη Γιωργίτσα. Κι' όταν, σε μια στιγμή, πέσανε και τα δικά της άπάνω μου κι' εϋθύς ανταμώθηκαν πόσα και πόσα δεν είπαν, με τη δική τους τη γλώσσα...

Την άλλη μέρα, το πρωί, καθώς μου έριχνε η Γιωργίτσα νερό, να πλυθώ, δεν μπόρεσα να βαστήξω.

—Είσαι πολύ όμορφη! της είπα. Έρχεσαι να σε πάρω στην Αθήνα; Δεν είπε λέξη. Κοκκίνισε μόνο και βάλθηκε να γελάει. Μα την απάντηση μου την έδωσαν τα όλόγλυκα μάτια της—που γελοΰσαν κι' αυτά, χαρούμενα.

Στην Αθήνα δεν ήρθε, δεν τήνε πήρα έγω—που καιρός τώρα για τέτοια. Ηρθε όμως κείνη τη μέρα στο ξεροστάσιο. Μου έφερε κάτι χαρτιά, που τα είχα ξεγράσει.

Εΐταν άπομερο το μέρος. Είχε χτυπήσει μεση-

μέρι κι' οι εργάτες είχαν φύγει. Μπροστά μας άπλωνότανε, άπεραντος, ο καταπράσινος κάμπος. Η δμίχλη καθότανε στ' αντικρινά βουνά. Οι καλιακούδες είτανε πεσμένες στον κάμπο, σαν του πέφτουνε οι γλάροι στη θάλασσα.

—Πώς είτανε κι' ήρθες, Γιωργίτσα;
—Ξέχασες κάτι χαρτιά...

Είπε και τα έβγαλε από την τσέπη της, να μου τα δώσει. Τα πήρα και την έπιασα, άπότομα, από τη μέση. Κείνη ξαφνιασμένη κι' έκανε, με μια χαριτωμένη κίνηση, να ξεφύγει. Μα έγω την έσφιξα πιο πολύ και τήνε τραβήξα άπάνω μου.

Ξέχασα, όμως, και κάτι άλλο, της είπα, κοιτάζοντας της κατάματα:

—Τι; μου είπε, μ' έλαφρό τρέμουλο, κι' έκανε πάλι να ξεφύγει.

—Να σε φιλήσω... είπα και κόλλησα μ' όρημη τα χείλη μου στα δικά της όλοπόρφυρα και τρυφερά χείλη.

Λίγο πιο πέρα, ένα μικρό δέντρο, με όμορφα στολιστικά κοκκινολούλουδα, είχε χώσει την κορφή του στο χώμα—διπλωμένο στα δύο, σα χότζας που προσεύχεται—κνημένο θαρροείζα από μια δεντρίστια ντροπή.

Το φιλι τελείωσε. Όμως ο πόθος μου για τη Γιωργίτσα έγινε πιο τρανός. Εΐμουν έτοιμος να την άγκαλιάσω πάλι. Μα εκείνη, φαίνεται, μάντεψε το σκοπό μου κι' έφυγε με βιαστικά πατήματα, πετώντας μου ένα σκέτο «γεια σου».

Οι μέρες κύλησαν, η μια πίσω απ' την άλλη, στο άδειο—γιατί το φιλι στα χείλη μίας, έστω και πολύ όμορφης, κοπέλας είναι ανήμπορο να γεμίσει μια νεανική ζωή—όμοια με κάτι μεγάλες πέτρες, που πέφτουνε στο χάος και τίποτα δεν μπορεί να τις συγκρατήσει. Το άεροπλάνο της ΤΑΕ τρυπώνει μέσο τα όλομαυρα και πυκνά σύννεφα. Μια χαρά φωλιάζει μέσα στην ευαίσθητη ψυχή μου. Χαρά, γιατί γυρίζω στον τόπο που έζησα όλα μου τα χρόνια. Χαρά, γιατί θα δώ τους δικούς μου, που έχω να τους δώ τόσον καιρό. Μα και μια λύπη. Λύπη, γιατί άποχωρίζομαι, ίσως για πάντα, ένα σωρό πράγματα, που τόσο συνδέθηκα μαζί τους. Το ξεροστάσιο, τον καταπράσινο κάμπο, τον Αντωνάκη, τον Πολυχρόνη, τη Γιωργίτσα. Και το άεροπλάνο τρέχει. Τρέχει κι' άφίνει πίσω του βουνά, θάλασσες, πεδιάδες... Όλα περνούν και φεύγουν, σα μιαν έξοχη φανταστική όπτασία. Και νά!.. Η Πεντέλη, ο Λυκαβηττός, η Ακρόπολη, το Χασάνι...

—Σε νίκησα, κύριε Χάρε. Οι νέοι άνθρωποι, που δεν άποφέρουν από βαριά άρρώστεια, που δεν ήρθε ακόμα η ώρα η αναπόφευγη να σου παραδώσουν την ύπαρξή τους, δεν πρέπει να σ' αφήνουν να τους πέρνεις, ανενόχλητα, ό,τι πολυτιμότερο έχουν.

Κι' αν χρειαστεί, κόπιασε πάλι να παλαίψουμε!

ΝΙΚΟΣ ΜΠΑΤΑΓΙΑΣ

Βόλτ και Άμπέρ («Τάσεις» και «Έντασεις»)

Του κ. Ν. Καραπατάκη

Όταν μια ηλεκτρική στήλη δεν τροφοδοτεί ένα δέκτη, όπως γράψαμε στα προηγούμενα τεύχη, το κύκλωμά της είναι άνοιχτό, και στην περίπτωση αυτή η προσπάθεια που κάνει ο ηλεκτρισμός να περάσει από τον ένα πόλο (θετικό) προς τον άλλο πόλο (αρνητικό) λέγεται «διαφορά δυναμικού» και μετριέται σε βόλτ. Όταν όμως η στήλη μας βρίσκεται σε κλειστό κύκλωμα, δηλαδή τροφοδοτεί ένα δέκτη, ένα γλομπάκι, παραδείγματος χάριν, τότε και πάλι αυτή η προσπάθεια που γίνεται εκ μέρους του ηλεκτρισμού δεν πάυει, αλλά επειδή ένα μέρος της προσπαθείας αυτής πραγματοποιείται, δηλαδή ένα τμήμα του όλου ρεύματος που μπορεί να δώσει η στήλη κυκλοφορεί από τον ένα πόλο στον άλλο μέσω του δέκτη, ή προσπάθεια αυτή γίνεται, όπως είναι φυσικό, μικρότερη. Γι' αυτό, λοιπόν, η διαφορά δυναμικού της στήλης σε άνοιχτό κύκλωμα είναι πάντοτε μεγαλύτερη από τη διαφορά του δυναμικού όταν η στήλη βρίσκεται σε κλειστό κύκλωμα, αλλά στη δεύτερη αυτή περίπτωση, δηλαδή όταν η στήλη τροφοδοτεί ένα δέκτη, ή διαφορά του δυναμικού δεν λέγεται πια έτσι, αλλά άπλως «τάσεις».

Όταν, λοιπόν, λέμε ΔΙΑΦΟΡΑ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ, έννοούμε την προσπάθεια του ηλεκτρισμού όταν η στήλη είναι σε άνοιχτό κύκλωμα, και ΤΑΣΗ όταν η στήλη βρίσκεται σε κλειστό κύκλωμα.

Ας υποθέσουμε ότι έχουμε μια στήλη, της οποίας μετράμε τη διαφορά του δυναμικού, δηλαδή όταν το κύκλωμά της είναι άνοιχτό, με ένα όργανο που το λέμε βολτάμετρο, και ας υποθέσουμε ότι το βολτάμετρο αυτό μας δείχνει 4,5 βόλτ (βλέπε σχ. 1α). Όταν βάλουμε το γλομπάκι να ανάψει και μετρήσουμε με το ίδιο όργανο την Τάση στους δύο πόλους της στήλης, θα δούμε ότι θα μας δείξει λιγότερα βόλτ, 4 βόλτ π. χ. (βλέπε σχ. 1β). Όστε στο άνοιχτό κύκλωμα έχουμε 4,5 βόλτ και στο κλειστό 4 βόλτ.

Μπορεί όμως κανείς να πη ότι την ώρα που μετράμε με το βολτάμετρο τη διαφορά του δυναμικού, δηλαδή όταν το κύκλωμα της στήλης είναι άνοιχτό, είναι άραγε πραγματικά άνοιχτό ή είναι κλειστό αφού η στήλη τροφοδοτεί το όργανο; Βεβαίως:

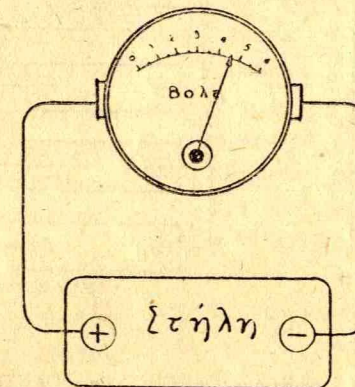
έχει τη θέση του το ερώτημα, αλλά εδώ θα διευκρινίσουμε ότι το βολτάμετρο είναι ένα όργανο μετρήσεως και για να δουλέψει, σαν δέκτης που είναι κι' αυτό, θ' αφήσει μόνον να περάσει ένα τμήμα του ρεύματος της στήλης, αλλά αυτό το τμήμα του ρεύματος είναι τόσο μικρό, τόσο άγεταιίσητο (αφού κινεί μονάχα μια έλαφρότατη βελόνα) ώστε μπορούμε να παραδεχθούμε ότι δεν περνάει ρεύμα μέσα από αυτό, και συνεπώς μ' όλο που το κύκλωμα της στήλης είναι κλειστό στο βολτάμετρο, θεωρούμε σαν να μην υπάρχει και ότι το κύκλωμα της στήλης στην περίπτωση αυτή είναι άνοιχτό.

Στο πάρα πάνω παράδειγμα είδαμε ότι στο άνοιχτό κύκλωμα της στήλης είχαμε 4,5 βόλτ και στο κλειστό 4 βόλτ, δηλαδή το κλειστό κύκλωμα έχει 0,5 βόλτ λιγότερο, αυτό το 0,5 βόλτ το λέμε ΠΤΩΣΙΝ ΤΑΣΕΩΣ, και γενικά η πτώση τάσεως είναι τα βόλτ με τα όποια η τάση είναι μικρότερη από τη διαφορά του δυναμικού.

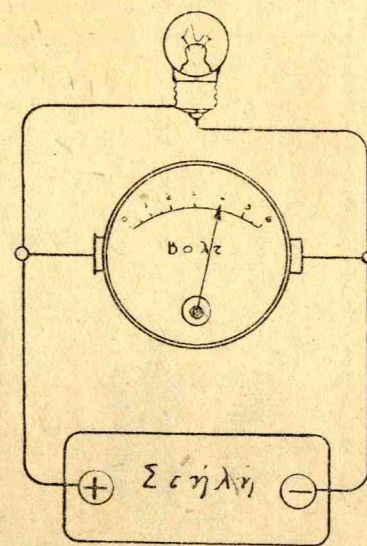
Στην πράξη, όπου η πτώση της τάσεως δεν είναι μεγάλη, δηλαδή 1 έως 2 τοίς εκατόν (όταν δηλαδή η διαφορά δυναμικού είναι 220 βόλτ, ή τάση σε κλειστό κύκλωμα γίνεται 218 βόλτ), τότε δεν κάνουμε διάκριση μεταξύ διαφοράς δυναμικού και τάσεως, αλλά λέμε και στις δύο περιπτώσεις η «τάση».

Ας ξαναπάρουμε τη στήλη μας και ας την ενώσουμε με δύο σύρματα με το γλομπάκι που βέβαια θ' ανάψει. Εάν κάνουμε το ίδιο και σε άλλες δύο ή τρεις στήλες και τις βάλουμε τη μια δίπλα στην άλλη, όπως τα σύρματα τα μέν πλάι στα δέ, καθώς δείχνει το παρακάτω σχήμα 2α, θα έχουμε 3 π. χ. κυκλώματα, σε κάθε σύρμα θα περνάει ηλεκτρικό ρεύμα τόσο όσο χρειάζεται για να ανάψει το γλομπάκι και κάθε στήλη θα δίνει τόσο ρεύμα όσο χρειάζεται για να ανάψει το γλομπάκι της.

Ας υποθέσουμε τώρα ότι τα τρία θετικά σύρματα τα πλησιάζουμε τόσο ώστε να φαίνονται πως είναι ένα σύρμα τριπλό στο πάχος, το ίδιο να κάνουμε και για τα αρνητικά (βλέπε σχ. 2β). Τα γλομπάκια θα έξακολουθούν ν' ανάβουν το ίδιο όπως και προηγήτερα. Μπο-

α. Κυκλωμα ανοικτο

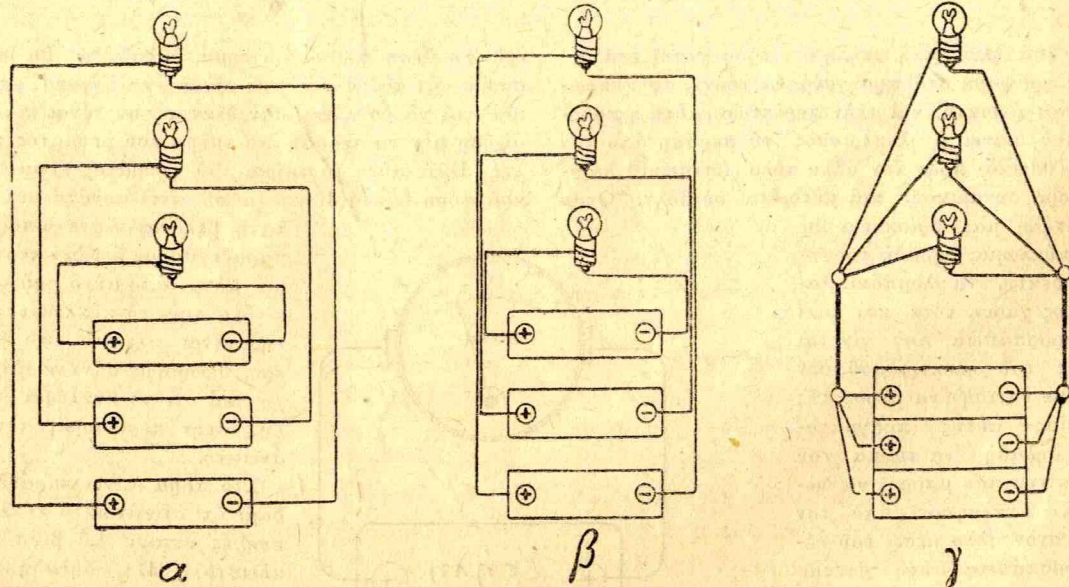
β. Κυκλωμα κλειστο

ροῦμε μάλιστα νά ἀλλάξουμε τὰ σύρματα αὐτά μὲ ἕνα ἄλλο (χάλκινο βέβαια) τριπλό στό πάχος. Στό νέο αὐτό σύρμα περνᾶνε τώρα τὰ ἴδια τρία ρεύματα, ἕνα γιά κάθε γλομπάκι (βλέπε σχ. 2γ). Τό ἄθροισμα, λοιπόν, τῶν ρευμάτων αὐτῶν τό λέμε «ποσότης ἢ ΕΝΤΑΣΙΣ» τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος. Ὄταν βγάλουμε ἕνα γλομπάκι ἀπό τό κύκλωμά του, τότε τό ἄθροισμα αὐτό τῶν ρευμάτων

ἢ ποσότης, λοιπόν, τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος πού περνᾶει μέσα ἀπό ἕνα σύρμα (ἀγωγόν) λέγεται ΕΝΤΑΣΙΣ τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος. Αὐτή τήν ποσότητα τήν μετράμε σέ ἕνα δευτερόλεπτο (στή μονάδα τοῦ χρόνου). Ἡ ἔνταση τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος μετριέται σέ ἀμπέρ.

Ἔτσι, λοιπόν, ξαίρουμε τώρα ὅτι τὰ βόλτ μετράνε

πού περνᾶει ἀπό τό χονδρό σύρμα θά λιγοστεύη, γιατί θά πάψη νά περνᾶ τό ρεῦμα πού ἀναβε τό τρίτο αὐτό γλομπάκι. Μέσα στό χονδρά, λοιπόν, αὐτά σύρματα ἢ «ἔνταση» τοῦ ρεύματος ἔγινε μικρότερη καί μπορεῖ νά γίνη ἀκόμα μικρότερη ἐάν βγάλουμε καί ἄλλο ἕνα γλομπάκι ἔξω ἀπό τό κύκλωμά του, ἢ καί ἀκόμη νά γίνη μηδέν, ὅταν ἀφαιρέσουμε καί τό τρίτο γλομπάκι.

τήν ΤΑΣΗ καί τὰ ἀμπέρ τήν ΕΝΤΑΣΗ τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, καί ὅτι «τάσις» εἶναι ἡ προσπάθεια πού παρουσιάζει ὁ ἠλεκτρισμός στους δύο πόλους μιᾶς ἠλεκτρικῆς πηγῆς, καί «ἔνταση» ἢ ποσότης τοῦ ρεύματος πού περνᾶει ἀπό ἕνα σύρμα ὅπως ἀκριβῶς τό τρεχούμενο νερό μέσα σέ ἕνα σωλήνα.

Ν. ΚΑΡΑΠΑΤΑΚΗΣ

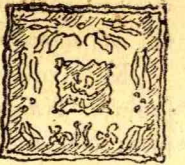
Ἀπό τήν ἐκδρομή τῆς Ἑργατικῆς Ἑστίας Κυκλάδων τῆς Κυριακῆς τοῦ Θωμά στό χωριό Βάρη.

Μέ τούς Ἑργάτες

Στά Λιγνιτωρυχεῖα

Τοῦ κ. Δ. Μπακρατζᾶ

Ὁ φυσικός πλοῦτος πού περικλείουν τὰ ἔγκατα τῆς στενῆς Ἑλληνικῆς γῆς δέν εἶναι λίγος. Δείγματα αὐτοῦ τοῦ πλοῦτου ἔχει νά ἐπιδείξει ἡ Ἑλλάδα μας πολλά, στά διάφορα μεταλλεῖα της.

Ἀπό τὰ πρῶτα ἔρχονται μεταξύ τῶν μεταλλεῖων, στά διάφορα μέρη τῆς χώρας μας, τὰ Λιγνιτωρυχεῖα.

Σέ τούτη τή σελίδα θά δοῦμε μέ ποιό τρόπο βγαίνει ὁ λιγνίτης μέσ' ἀπ' ἕνα Λιγνιτωρυχεῖο τῆς Ἀττικῆς γῆς καί πῶς δουλεύουν οἱ Λιγνιτωρυχοί.

**

Ἐνας πελώριος γερανός ὑψώνεται πάνω ἀπό ἕνα εὐρύχωρο πηγάδι τοῦ Λιγνιτωρυχεῖου καί ἕνα σιδερένιο φανάρι «ἀσσανσέρ», μέ κάγκελα στά πλάγια καί ἀμπάρες μπρός καί πίσω, ἀλαφροσαλεύει στό πάνω χεῖλος τοῦ πηγαδιοῦ.

Μιά συρτάρινη σιδερένια σκάρα, π' ἀνοιγοκλείνει τό πηγάδι κάθε τόσο, ἀνοίγεται ἀπ' τὸν ξεκοτσασμένο, καί τό σύνθημα στό βιντζιέρη δίνεται ταυτόχρονα:

—Μάϊναααα...

Ἀρχιγᾶμε νά... κατεβαίνουμε.

Πλινθόκτιστο γύρω-τριγύρω τό πηγάδι καί δειμένο μέτσιμέντο στέρεα. Ὁρθόστητο, βουβό, καί ἐπιβλητικό. Θαρρεῖς καί εἶν' ἔτοιμο νά σοῦ μιλήσει καί νά σοῦ πει:

«Εἶμαι γεροδεμένο γιατί πρέπει νά κρατήσω ὥσπου νά βγεῖ ἀπό τὰ σπλάγνα μου καί τό τελευταῖο κομματάκι τοῦ λιγνίτη πού ὑπάρχει γύρω ἀπό τό βάθος μου. Πρέπει νά ξεκουρωθεῖ ὅλη ἡ γῆ δλόγυρά μου καί νά βουλιάξει, καί κατόπι ν' ἀπογείρω καί νά βουλιάξω καί ἐγώ. Καί εἶμαι γεροδεμένο, γιατί μέσ' ἀπό μένα θ' ἀνεβοκατέβουν στίς γαλαρίες οἱ ἔργατες, ἐγώ θά κατεβᾶσω τ' ἀεράκι τό δροσερό γιά ν' ἀναπνεύσουνε, καί μέσ' ἀπό μένα θά περάσουν οἱ σωλήνες τῆς ἀντλίας γιά νά βγάλουν τὰ νερά νά μὴν τοὺς πνίξουνε. Νά, γιατί εἶμαι γεροδεμένο καί στέρεο».

Κι' ἔσ' εἶναι. Τό ἄψυχο αὐτό, πού σέ πιάνει ζαλάδα σάν κνιτάξεις τό βαθύ του χάος, εἶναι ἡ ψυχή τοῦ Μεταλλεῖου.

Φτάσαμε ἐπὶ τέλος στό τέρμα του. Τό φανάρι κάθησε πάνω σέ δύο ράγιες, πού κάτωθί τους εἶνε τό ντεπόζιτο τοῦ νεροῦ, καί πατώσαμε, πὺν λένε. Βρεθήκαμε 60 μέτρα κάτω ἀπὸ τῆ γῆ, χωρίς νά τό καταλάβουμε καθόλου.

Ἐνας γεροδεμένος θόλος ἀπὸ μπετον προβάλλει

μπρός μας, καί μιὰ γαλαρία, φαρδεῖα καί κασσωμένη μέ λογιῆς-λογιῆς ἀγοριόξυλα χοντρά, ἀπλώνεται ὡς τό βάθος, λουσομένη μέσ' στό φῶς τό χαρωπό. Τό ἠλεκτρικό ρεῦμα ἔχει ἀντικαταστήσει τήν ἀσετυλίνη πρὸ πολλοῦ. Τό μισοσκόταδο τῶν παλιῶν χρόνων στά Μεταλλεῖα ἔχει διαλυθεῖ πιά.

Γυαλίζουν κάτω οἱ γραμμὲς τῶν «ντεκωβίλ», καί τὰ βαγονέττα κατάφορτα μέ λιγνίτη καί μέ μπάζα, ἔρχονται τόνα πίσω ἀπὸ τ' ἄλλο καταποδιαστά.

Σηκώνουμε τήν ἀμπάρα τοῦ φαναριοῦ καί προχωροῦμε λίγο στή γαλαρία. Ἐνας μουτζουρωμένος, ἀλλά μπρατσωμένος καί γερός ἐργάτης, κάνει τὸν κοτσαδόρο ἐδῶ κάτω.

Σπρώχνει καί μπάζει μέ προσοχή τό βαγονέττο μέσα στό φανάρι, κατεβάζει κατόπι τήν ἀμπάρα, καί πατάει ἕνα κουδούνι δυο φορές. Τό φανάρι φεύγει κατ' ἐπάνω, μέ τό βαγονέττο κλειστό μέσ' στίς ἀμπάρες του καί ἀσάλευτο. Τό βλέπεις δλοκάθαρα πῶς τούτη τή στιγμή ἐπιτελεῖται μιὰ ἀπὸ τίς πιὸ σοβαρὲς δουλειᾶς τοῦ Λιγνιτωρυχεῖου:

Γίνεται ἡ ἐξαγωγή. Προχωροῦμε κατόπι μέσα στίς Τραβέρσες, πού γίνεται τοῦ λιγνίτη ἡ παραγωγή. Ἀπὸ δεξιά καί ἀριστερά μας, ἀπὸ κάποια βάθη, φτάνει ὡς τ' αὐτιά μας κάπου-κάπου ὁ γδοῦπος τοῦ κασιμᾶ. Ὁλόγυρά μας οἱ ἔργατες κινοῦνται μέ σβελτάδα σέ λογιῆς-λογιῆς δουλειᾶς: Ἄλλοι πᾶνε τὰ βαγονέττα ἀδειανὰ γιά νά τὰ γεμίσουνε, ἄλλοι σπρώχνουν τὰ γεμάτα πρὸς τό πηγάδι γιά νά κοτσαριστοῦν, οἱ «Σιδηροδρομῖτες» λύνουν καί δένουν διάφορες γραμμὲς, οἱ Ξυλοδέτες ὑποστυλώνουν μέ κασσώματα τίς γαλαρίες καί οἱ μινადόροι κόβουνε κάρβουνο γραμμῆ. Χωμένος ὁ μινადόρος σάν ἀσπάλακας στό μέτωπο σιμᾶ κάποιας Τραβέρσας κολλάει τό πικοῦνι του μέ δύναμη καί ξεκολλάει τό λιγνίτη μέσ' ἀπὸ τὰ σπλάγνα τῆς γῆς. Ἐπίσω του ὁ μπαζαδόρος φορτώνει τό κομμένο πρᾶμα στό βαγονέττο μ' ὑπομονή. Κάπου παραπέρα σ' ἕνα πλάι, δυο πού προσιζοῦν μέ σβελτάδα κάποια χοντροξυλα, εἶναι Ξυλοδέτες ἄσσοι καί Λιοντάρια σωστά μέσ' στή δουλειά.

Θά σαλλάρουν τώρα καί θά ξυλοδέσουν κάποιο σημεῖο ἐπικίνδυνο, πρὶν νά προλάβει νά βουλιάξει. Θά πέφτουν τὰ κομμάτια στήν πλάτη τους, μὰ αὐτοὶ θά κάνουν τῆ δουλειά τους χωρίς τὴν παραμικρὴ ταραχή.

Γιατί εἶναι δουλειά πού τὴν ξέρουν ἀπόξω καί

ἀνακατωτά. Καί κάτι τέτοια τοῦ Βουνοῦ τριξίματα καί φοβερίσματα τὰ .. μασᾶνε.

Κι' εἶναι δικοὶ καί παλιοὶ συνάδερφοί μου ὅλοι ἐτοῦτοι. Τίποτα τὸ ἄγνωρο καί τὸ ξένο γιὰ μένα μέσα δῶ. Λιγνιτωρύχος εἶμοννα κάποτε κι' ἐγώ. Ἄνάθεμα ὅμως μιὰ ὥρα κακιὰ, πὸ μ' ἔκανε νὰ μὴν εἶμαι πιά. Κι' ἔχασα πιά τὴ δροσιὰ τὸ καλοκαιράκι καί τὴ ζεστασιὰ τῆς Μάνας γῆς μας τὸ χειμῶνα. Τώρα τελευταία δουλεύω σὲ κάποιες οἰκοδομές.

Τὸ χειμῶνα πὰ στὶς σκαλωσιὲς τουρτουρίζω σὺν τὸ ψάρι ἀπὸ τὸ κρύο, καί τὸ καλοκαίρι καφαλίζουμαι σὰ ρέγγα. Χώρια πιά τὰ μεροδούλια μου πὸν χάνω, γιὰτὶ σήμερα ἔλασε βροχὴ κι' αὔριο χιόνισε. Χώρια... Ἄς εἶνε.

Βγαίνουμε στὴν ἐπιφάνεια. Στὴ φαρδεῖα πλατεῖα τῆς διαλογῆς οἱ Γυναίκες καί τὰ Κορίτσια καθαρίζουν ὑπομονετικὰ τοὺς πηλοὺς καί τὰ μπᾶζα ἀπὸ τὸ κάρβουνο.

Μιὰ πελώρια κοσκίνα χωρίζει τὸ ψιλὸ ἀπὸ τὸ χοντρό. Ἐνας ἀνατροπέας στὸ κεφάλαιό της ἀναποδογυρίζει καί ξερνάει τὸ φορτίο τῶν βαγονέττων πάνω στὸ δίχτυ της.

Μιὰ σεμνὴ κοπελίτσα τῆς διαλογῆς ρίχνει κρυφὲς ματιὲς στὸ κάθε βαγονέττο πὸν τουμπάρει. Περιμένει φαίνεται τὸ ραβασάκι τοῦ Καλοῦ τῆς ἀπ' τὸ Ὑπόγειο. Χωμένο μέσ' στὸ κάρβουνο θαρθεῖ. Καί τέτοια ραβασάκια ἔχει γράψει ὁ ὑποφαινόμενος... ἄπειρα.

—Μοῦ γράφεις, ρε Γιάννη, δυὸ λόγια νὰ στείλω μὲ τὸ βαγόνι τῆς Κατινιῶς;

Τί νὰ κάνω; Ἐγραφα. Ἐτσ' εἶνε.. Ὅπου κόσμος καί ζωή. Κι' ὅπου ζωὴ κι' ἔρωτας. Κι' ὅπου ἔρωτας, κι' ὁμορφιὰ τριγύρω.

**

—Νὰ γράψεις, μοῦ λέει ἓνας λιγνιτωρύχος ἀπὸ... κούνια, νὰ βοηθήσουν ὅλοι οἱ Ἕλληνες, νὰ βοηθήσουν οἱ Ἀμερικάνοι, νὰ βοηθήσουν οἱ Ἑγγλέζοι, ν' ἀνοίξουν ὅλα τὰ μεταλλεῖα στὴν Ἑλλάδα. Νὰ κροτήσῃ πάλι τὸ φουρνελόσφυρο, νὰ μπουμπουνίζουν τὰ φουρνέλα καί νὰ ξεσκίσει πάλι λαγκαδιὲς καί κάμπους τὸ τραγούδι τῶν γυναικῶν μας στὴ διαλογή. Δὲν κάνουμ' ἐμεῖς γιὰ δουλειὲς μέσα στὸν ἥλιο. Τοῦ λόγου σου τὰ ξέρεις καλλίτερα.

—Θὰ γράψω, τ'ἀποκρίθηκα. Μεῖνε ξένοιαστος.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Κ. ΜΠΑΚΡΑΤΖΑΣ

= ΕΙΔΗΣΕΙΣ =

Ὁ θίασος Μαρionεττῶν τῆς Ἑργατικῆς Ἑστίας ἔδωσε τὸν μῆνα αὐτὸν παραστάσεις στὰ Ἑλληνικὰ Ὑφαντήρια, στὸ Ἀναμορφωτικὸ Ἴδρυμα Κορυδαλλοῦ καί στὸ ἐργαστάσιον «ΕΛΛΑ·Τ·Σ» γιὰ τοὺς ἐργαζομένους.

—Ἐπίσης στὴν Λέσχη Ἑργαζομένου Κοριτσιοῦ Νέας Ἰωνίας καί στὸ Καστρί Κηφισσίας γιὰ τὰ ἀνταρτόπληκτα παιδιά.

—Γιὰ τὴν τελευταίαν αὐτὴν παράστασιν ἡ Α. Μ. ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη ἀπηύθυνεν εὐχαριστήριον πρὸς τὴν Ἑργατικὴν Ἑστίαν, παρακαλοῦσα συγχρόνως, ὅπως αἱ ὠραῖαι αὐταὶ παραστάσεις ἐπαναλαμβάνωνταί.

ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

σύμφωνα μὲ τὸ ἄρθρο 6 § 1 τοῦ Α. Ν. 1092/1938 :

Ἐκδοσις

τῆς «Ἑργατικῆς Ἑστίας»

Πρόεδρος Ἐπιτροπῆς Ὑλῆς

Π. Δ. ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΑΤΟΙΚΙΑ; ΣΙΝΑ 42

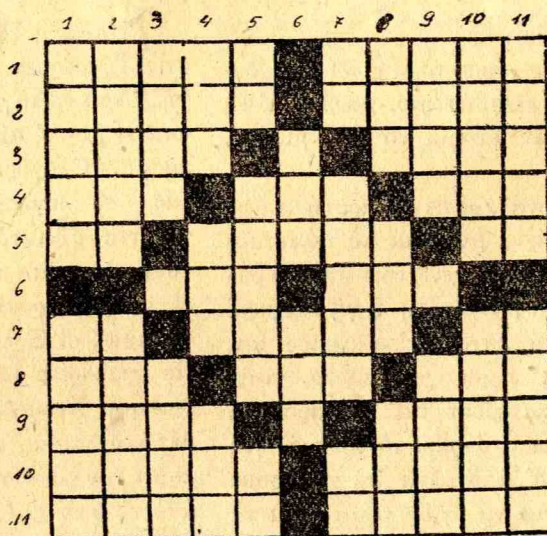
ΠΡΟΙΣΤΑΜΕΝΟΙ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

ΣΤ. ΜΟΥΡΤΖΑΚΗΣ ΑΘ. ΓΑΒΑΘΑΣ

ΚΟΛΟΦΩΝΟΣ 6 ΑΧΙΛΛΕΩΣ 53

ΑΘΗΝΑΙ

ΤΟ ΣΤΑΥΡΟΛΕΞΟ ΜΑΣ

μὲ ἐθνικὸν προϊόν μας —Αὐτὸν τὸν καιρὸ ὅλο καί χειροτερεύουν— Ἐδαφικὲς ἀνομαλίες. 9) Ἀποφθέγματα διασημῶν ἀνδρῶν — Κρίνος (καθαρ.) 10) Ἐπίπεδον, στρωτὸ (δοτ.) — Τὸν ἀνέθρεψε Λύκαινα. 11) Τροφὴ ζῶων—Τὸν τρώγουν ἰδίως εἰς τὴν Ἀφρικήν.

ΚΑΘΕΤΩΣ :

1) Τετράποδον τῶν βουνῶν (δημοτ.) — Ὀμορφο νησί μας. 2) Φασαρία, θόρυβος — Δὲν τοὺς δίνει κανεὶς σημασία (σὺδ.). 3) Ἀρχαῖος κάτοικος τῆς Μ. Ἀσίας — Χρονικὸς σύνδεσμος. 4) Διηγήριον — Ἀέριαι — Μηδ' ἐνὸς ἐξαορουμενοῦ (ἀνιστρ.). 5) Συγκαταβατικὸν — Εἶναι ἀδύνατος ἡ ζωὴ σὲ

ΟΡΙΖΟΝΤΙΩΣ :

1) Ἀρχαία Θεά—Καλοῦπι, μοντέλο. 2) Θαλασσινὸ πουλὶ (καθαρ.)—Εἶδος μουσικοῦ θεάματος. 3) Φωτεινὸν μετέωρον προαγγέλλον κακοκαιρίαν—Χρονικόν. 4) Φημισμένος Γάλλος στρατάρχης—Θεὸς τῶν προγόνων μας — Φίλος... Γαλλικῆς ὑπηκοότητος. 5) Σταυρολεξονημάτιον—Τὸ σῆμα τοῦ πτόματος—Δηλώνει ἀδιαφορίαν. 6) ... Νῶρ—Ὁ ἄρην βλαστὸς τῆς οἰκογενείας (δοτ.). 7) Βυζαντινὴ νότα—Ἀνίκανα νὰ ἀμνηθῶν—Τὸ ὑπάρχον. 8) Ὁργανισμὸς πὸν ἔχει σέσειν

κάθε ἓνα ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ μέρη τῆς γῆς (ἐν. αἰτ.)—Ὅπως. 6) Ἐποχὴ—Λέγε. 7) Ἀρθρον—Ἐπιθετον πὸν δίδεται σ' ἓναν ἄνθρωπο ὅταν δὲν ἀξίζει τίποτα—Αἰγυπτιακὴ θεότης. 8) Πρόθεσις—... κι' ἀράξαμε—Ὁ πρῶτος Ἕλλην ἀποικος. 9) Μία ἀπὸ τὰς ἐνδοξοτέρας μάχας τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 21—Προχωρεῖ ἐμπρός, ἐπιτίθεται. 10) Ὀπτασία—Τὸ χρονικὸ τοῦτο μετρίεται μὲ τὴ δευτερόλεπτα. 11) Συνάδελφος τοῦ σωσιβίου γιὰ ἓνα ναυαγὸ—Πάπια.

ΟΙ ΛΥΣΕΙΣ ΤΟΥ 11ου ΤΕΥΧΟΥΣ ΣΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ ΤΕΥΧΟΣ

